

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

**Působení sociálních pedagogů v rámci
prevence používání sociálních sítí dětmi
a mladistvými**

Diplomová práce

Jméno: Bc. Kristýna Šebelová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: PaedDr. Monika Žumárová, PhD.

Zadání diplomové práce

Autor: Kristýna Šebelová

Studium: P16P0683

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: **Působení sociálních pedagogů v rámci prevence používání sociálních sítí dětmi a mladistvými**

Název diplomové práce AJ: The influence of social pedagogues in terms of prevention of using social networks by children and adolescents

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce "Působení sociálních pedagogů v rámci prevence používání sociálních sítí dětmi a mladistvými" pojednává o fenoménu internetových sociálních sítí. V teoretické části se zabývá přehledem a charakteristikou sociálních sítí využívaných v České republice, poukazuje na riziko s jejich užíváním a zaměřuje se na prevenci bezpečného používání sociálních sítí u dětí a mladistvých. Dále se teoretická část věnuje proměně v trávení volného času, sociálním pedagogům a volnočasovým zařízením. Výzkumné kvalitativní šetření prostřednictvím rozhovorů je orientováno na sběr dat z oblasti sociálních pedagogů a jejich působení v rámci prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými. Cílem práce je zjistit, s oporou o odborné zdroje, zda se sociální pedagogové věnují prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PaedDr. Monika Žumárová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Působení sociálních pedagogů v rámci prevence používání sociálních sítí dětmi a mladistvými* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje.

V Hradci Králové 4. 4. 2018

.....

Kristýna Šebelová

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PaedDr. Monice Žumárové, PhD. za odborné vedení a trpělivý přístup. Dále bych chtěla poděkovat prof. Ing. Ondřeji Asztalosovi, CSc. za pomoc s korekturou a stylizací textu.

Bibliografický záznam

ŠEBELOVÁ, Kristýna. *Působení sociálních pedagogů v rámci prevence používání sociálních sítí dětmi a mladistvými*: Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2018. 68 s. Vedoucí diplomové práce PaedDr. Monika Žumárová, PhD.

Anotace

Diplomová práce „*Působení sociálních pedagogů v rámci prevence používání sociálních sítí dětmi a mladistvými*“ pojednává o fenoménu internetových sociálních sítí. V teoretické části se zabývá přehledem a charakteristikou sociálních sítí využívaných v České republice, poukazuje na riziko s jejich užíváním a zaměřuje se na prevenci bezpečného používání sociálních sítí u dětí a mladistvých. Dále se teoretická část věnuje proměně v trávení volného času, sociálním pedagogům a volnočasovým zařízením. Výzkumné kvalitativní šetření prostřednictvím rozhovorů je orientováno na sběr dat z oblasti sociálních pedagogů a jejich působení v rámci prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými. Cílem práce je zjistit, s oporou o odborné zdroje, zda se sociální pedagogové věnují prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými.

Klíčová slova: Sociální sítě, sociální pedagogika, sociální pedagog, prevence

Bibliographic entry

ŠEBELOVÁ, Kristýna. *The influence of social pedagogues in terms of prevention of using social networks by children and adolescents*: Diploma thesis. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Faculty of Education, Department of Social Pedagogy, 2018. 55 pp. Head diploma thesis PaedDr. Monika Žumárová, PhD.

Annotatiton

Diploma thesis „*The influence of social pedagogues in terms of prevention of using social networks by children and adolescents*“ about internet networking phenomena. Theoretical part is about overview and characteristics of social networks used in Czech Republic, point out at risks of using them and focus on prevention of safe social networks using by children and youth. The theoretical part is also about changes in spending of leisure time, social pedagogues and leisure time facilities. Qualitative research is focused on collecting data from social pedagogues through interviews and to find out their influence in prevention of risks of social networks using by children and youth. The aim of the thesis is to find out, with support of expert resources, if social pedagogues do the prevention of risks connected with using social networks by children and youth.

Key words: Social networks, social peadagogy, social pedagogue, prevention

Obsah

Úvod.....	9
1 Volný čas dětí a mládeže	11
1.1 Charakteristika dětí a mladistvých	11
1.2 Volný čas dětí a mladistvých.....	13
1.3 Děti, mladiství, internet a sociální síť	16
2 Sociální síť využívané v České republice.....	19
2.1 Facebook	20
2.2 Instagram	22
2.3 Ask.fm	23
2.4 Twitter	24
2.5 Lidé.cz	25
2.6 Spolužáci.cz.....	26
3 Rizika spojená s používáním sociálních sítí a prevence rizikových jevů	28
3.1 Kyberšikana.....	28
3.2 Kybergrooming	29
3.3 Kyberstalking	30
3.4 Trolling a flaming.....	31
3.5 Sexting.....	33
3.6 Prevence rizik na sociálních sítích	34
4 Sociální pedagogika a sociální pedagog	36
4.1 Sociální pedagogika	36

4.2 Sociální pedagog	37
4.2.1 Sociální pedagog v nízkoprahových sociálních službách pro děti a mládež	40
5 Související výzkumné šetření	42
5.1 Vědecko-výzkumný předpoklad, výzkumný problém, výzkumné otázky	42
5.2 Charakteristika výzkumného šetření	42
5.3 Charakteristika výzkumného vzorku	43
5.4 Realizace výzkumného šetření	43
5.5 Analýza dat	44
5.6 Shrnutí a interpretace výsledků výzkumného šetření	54
Závěr	59
Zdroje	62
Knížní zdroje	62
Internetové zdroje	64
Seznam obrázků	67
Seznam příloh	68
Příloha A: Otázky rozhovoru	69

Úvod

Dnešní společnost je stále více medializovaná a média se stávají každodenní součástí našich životů. Značný vliv na to má rozmach používání sociálních sítí. V dnešní době asi existuje jen málo lidí, kteří by tento termín nikdy neslyšeli. S nástupem chytrých telefonů a dostupnosti internetu jsme prakticky neustále součástí virtuálního světa. Ten nám umožňuje snadnější socializaci a komunikaci (i s lidmi, kteří jsou od nás daleko, a neměli bychom jinak možnost být v kontaktu). Především dospívající stále častěji vstupují do virtuálního prostoru sociálních sítí, jsou připojeni prakticky neustále. Komunikují zde s vrstevníky, sytí si zde přijetí vrstevnickou skupinou, sdílí zde fotky, statusy, videa, prezentují sami sebe. Tento způsob komunikace se jeví jako snadný, užitečný a praktický. Při neopatrném zacházení se sociálními sítěmi, spojeným především s nedostatečnou mediální gramotností, se můžeme dostat poměrně snadno do problémů, které představují rizikové jevy spojené s používáním internetu a zejména sociálních sítí. Jedná se např. o kyberšikanu, kybergrooming, kyberstalking nebo sexting.

Rizikovými jevy na sociálních sítích se u nás zabývá např. Kamil Kopecký ve svých publikacích a v rámci internetového projektu e-bezpečí, který je realizován ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. Hana Kulhánková a Jakub Čamek se ve své publikaci zabývají přímo sociální sítí Facebook a tím, jak ho bezpečně používat. Obecně ale odborné zdroje k jednotlivým sociálním sítím na trhu nejsou. Anna Ševčíková se zabývá problematikou dospívání v online světě. Toto téma je stále aktuálnější. Výzkumy na to, jak tráví děti volný čas na sociálních sítích, provedlo např. e-bezpečí nebo společnost seznam.cz.

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila sociální sítě proto, že jsem se tomu tématu věnovala už ve své bakalářské práci, kdy jsem zkoumala, jak na nich tráví volný čas děti a mládež. Výsledky z výzkumného šetření mě překvapily, protože jsem zjistila, že děti si profil na sociálních sítích zakládají už ve velmi nízkém věku a příliš nevěnují pozornost zabezpečení svých účtů a rizikům, se kterými se mohou na sociálních sítích potkat. Napadlo mě tedy zaměřit se na sociální pedagogy a na to, jestli se ve své práci s dětmi a mladistvými nějak věnují prevenci rizik spojených

s používáním sociálních sítí. Domnívám se, že je opravdu důležité věnovat se prevenci a osvětě, jak se v kybernetickém prostředí chovat i vzhledem k tomu, že ve své práci v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) vidím, kolik času na sociálních sítích děti a mladiství tráví.

Cílem práce je na základě odborných zdrojů charakterizovat nejpoužívanější sociální sítě v České republice a možná rizika spojená s jejich používáním, zmapovat možnosti sociální pedagogiky a sociálních pedagogů v oblasti prevence těchto rizik a ve výzkumném šetření zjistit, zda se sociální pedagogové věnují prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými.

Vědecko-výzkumný problém byl stanoven následovně: Jaké jsou možnosti působení sociálních pedagogů v rámci prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými. Vzhledem k cíli práce byla jako nejvhodnější stanovena kvalitativní forma výzkumu, polostrukturovaný rozhovor. Jelikož autorka během studia začala pracovat v nízkoprahovém klubu pro děti a mládež, byl sběr dat orientován na sociální pedagogy z prostředí nízkoprahových služeb pro děti a mládež.

Předpokládaný přínos práce je především pro sociální pedagogy pracující s dětmi a mladistvými, zejména v jejich volném čase, k jejich edukaci v rámci prevence rizik spojenými s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými, protože odborná publikace na toto téma zatím není. Práce ale může být přínosná i pro jiné pedagogy, případně rodiče a laickou veřejnost.

1 Volný čas dětí a mládeže

1.1 Charakteristika dětí a mladistvých

Dospívání, kam zařazujeme starší školní věk a adolescenci, Vágnerová (2000, s. 209) definuje jako přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. Starší školní věk je první fází dospívání a spadají sem děti ve věku 11 až 15 let. Toto období se označuje jako pubescence. V posledních sto letech se především ve vyspělých zemích výrazně urychlil nástup dospívání, který souvisí s tzv. sekulární akcelerací, kdy v tomto období dochází k druhé proměně tělesné stavby. U chlapců je to zejména růst svalové hmoty, pro dívky je typické zaoblování postavy. Také dochází k dozrávání vnitřních pohlavních orgánů, k dosažení reprodukční schopnosti. Zároveň u pubescentů dochází k rozvoji abstraktního myšlení a začíná se objevovat odlišný názor od dospělých a s tím spojená kritičnost myšlení. Pubescenti bývají silně emočně zainteresovaní, radikální a velmi neradi přistupují na kompromisy. Proměnou prochází i jejich vztah k času, kdy se do popředí dostává budoucnost. S rozvojem introspekce, kdy se zaměřují na své vlastní prožitky, pocity a myšlenky, souvisí i to, že mají představy plné ideálů o tom, jak by chtěli žít a čeho by v životě chtěli dosáhnout. Dochází k výrazné kolísavosti emočního ladění, která souvisí s proměnou hormonálních funkcí. Typické pro toto období je zvýšená uzavřenost a nechuť projevat své city navenek. U pubescentů se objevuje negativismus, tzv. druhé období vzdoru. V tomto období roste význam vrstevnické skupiny, silná potřeba přátelství a objevuje se první zamilovanost (Skorunková, 2007, s. 48-51).

Adolescence je označovaná jako druhá fáze dospívání. Věkově ji můžeme ohraničit od 15 do 20 let. Biologickým mezníkem pro vstup do adolescence bývá označováno pohlavní dozrávání, tedy dosažení reprodukční schopnosti (Skorunková, 2007, s. 52). Během adolescence dochází k celkové psychosociální proměně, kdy se mění jak osobnost, tak i sociální pozice dospívajícího. Adolescence je ohraničena dvěma sociálními mezníky. První je ukončení povinné školní docházky a druhý je ukončení přípravy na profesi. Do adolescence bývá lokalizován první pohlavní styk, který je důležitým mezníkem v životě dospívajícího. Dospívající jedinec dosahuje plnoletosti, která je jednak chápána jako právní charakteristika, ale zejména je to jeden

z nejdůležitějších mezníků dospělosti (Vágnerová, 2000, s. 253). Adolescent vnímá své tělo jako důležitou součást své vlastní identity a vnímá ho jako cíl i prostředek k dosažení své sociální pozice. Adolescent už dovede uvažovat flexibilně, dotváří se u něj postoje a strategie chování ve vztahu k výkonu a vlastní sociální pozici. Dokončuje se rozvoj identity a dochází k rozvoji mužské a ženské role. Adolescent začíná být vnímán jako dospělý, ale zároveň se od něj očekává chování odpovídající dospělému (Vágnerová, 2000, s. 296).

Ze sociologického hlediska můžeme mládež charakterizovat jako sociální skupinu, pro kterou jsou charakteristické rysy, jako je příprava na budoucí povolání, profesionální adaptace a osvojování si profese. Dále je typické, že zastává sociální pozici, v níž ještě nevykonává všechny společenské role, ale postupně si je osvojuje a přebírá (Kolesárová, 2016, s. 63).

V období dospívání převažují mezi aktivními uživateli na sociálních sítích dívky (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 72). Je to dáno tím, že dívky dospívají rychleji než chlapci a mají dříve potřebu komunikace s vrstevníky (jak je popsáno níže). Virtuální prostředí umožňuje dospívajícím experimentování s jejich vlastní identitou, která se v tomto období vytváří, virtuální prostor jim poskytuje ideální prostor pro reprezentaci sebe sama. Kromě experimentování s identitou nabízí virtuální svět kontaktování s širokým okruhem přátel (blízkým i vzdálenějším). Mezi hlavní motivy, proč dospívající vstupují do online světa, patří odpovědi na otázky „Kdo jsem?“, „Kam směřuji?“, „Jaké chci mít v životě vztahy?“ apod. Dále je to potřeba někam patřit, navazování nových vztahů, začleňování do vrstevnických skupin, které jsou pro dospívající velmi důležité. Online identita je pro dospívající lákavá i z hlediska touhy po nezávislosti, zvláště na rodičích. Na sociálních sítích se zpravidla lidé prezentují pozitivně. Zde jsou uvedeny některé důvody, které vedou dospívající ke změně své identity v online prostředí: touha stát se ideálem, která je pro dospívající přirozená (chtějí být vtípnými, komunikativními i v reálném životě, ale ve virtuálním prostředí je to pro ně snazší), touha zvýraznit určitý rys sebe sama, touha prožít do extrému svou náladu, experimentování se svojí sexuální identitou, která může pramenit ze zvědavosti nebo nevyhraněnosti. Online svět snižuje u dospívajících úzkost, strach a obavy ze sankcí, s tím stoupá otevřenost, odvaha a troufalost, zvyšuje se spontaneita, výřečnost a

komunikativnost. Více se zde projevuje názorová vyhraněnost, touha a odvaha stavět se do opozice, často až do extrému, kterého by se v reálném světě báli. Vliv vrstevnické skupiny je obdobný jako v reálném světě (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 73-78).

1.2 Volný čas dětí a mladistvých

Volný čas je část časové jednotky, např. dne, týdne, atd. Jedná se o čas, který má jedinec k dispozici pro sebe, proto se mu také říká disponibilní čas. Volný čas se označuje jako mimopracovní čas, tedy čas po práci. Ten se dále dělí na čas volný a na čas vázaný. Do vázaného času patří aktivity, které jsou pro nás nezbytné a které neděláme ze zájmu. Jedná se např. o zabezpečení chodu domácnosti nebo dopravu do zaměstnání (Kolesárová, 2016, s. 60, 61).

Existuje celá řada definic a vymezení pojmu volný čas. První vědecké bádání na toto téma provedl J. Dumazedier, který volný čas vymezuje „*jako soubor činností, jimž se jedinec může oddávat zcela podle své vůle pro odpočinek nebo zábavu, rozvoj své informovanosti, osobnosti, svobodné tvůrčí schopnosti pro splnění svých závazků*“ (Dumazedier in Veselá, 2006, s. 117). Němec (2002, s. 17) definuje volný čas „*jako čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu*“. Veselá (2006, s. 108) zase definuje volný čas „*jako sumu činností, kterým se jednotlivec věnuje podle vlastní libovůle, aby si odpočinul, zotavil, rozvíjel svou účast ve společenském životě, svou informovanost vzděláním poté, co se uvolnil od pracovních, rodinných a společenských povinností, závazků.*“

V odborných zdrojích můžeme rozlišit dva směry ve vymezení volného času. První pojetí je kvantitativní, tzv. negativní pojetí volného času. To chápe volný čas jako zbytek času po odečtení času pracovního (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 116). Tento čas je někdy označován také jako zbytkový, kdy je potřeba odečíst nejen pracovní čas, ale i tzv. čas vázaný, jako je zajištění chodu domácnosti, čas věnovaný osobní

hygieně, spánku, apod. Dumazedier zavádí i pojem polovolný čas, který zahrnuje aktivity, které jsou vykonávány s potěšením, vyplývají ze zájmu, ale zároveň mohou přinášet i užitek, např. zahradničení (Kolesárová, 2016, s. 61). Druhé pojetí je kvalitativní, neboli pozitivní vymezení volného času. Zde je volný čas vymezen na základě jeho kvality, jedná se o čas, s nímž může jedinec svobodně nakládat (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 116). V tomto pojetí volný čas představuje prostor pro seberealizaci a uspokojení potřeb člověka, je prostorem jeho svobodné vůle (Kolesárová, 2016, s. 61).

Volný čas je v současné době považován za velmi důležitou součást života. S růstem volného času populace zároveň roste i význam způsobu jeho využívání. Proto neustále vzrůstá pozornost společnosti zaměřená na zabezpečení aktivit ve volném čase, ať už státními organizacemi, komerčními subjekty nebo občanskými sdruženími (Kolesárová, 2016, s. 62). Za optimální je považována kombinace činností, kdy se naplňují tři základní funkce volného času. První funkcí je odpočinek, kdy se jedná o relaxaci fyzickou i psychickou, je to kompenzace únavy, která může vznikat z plnění školních či pracovních povinností. Další funkcí je zábava, která má za cíl uspokojení potřeb, např. přátelství, koníčky, apod. Poslední funkcí je vlastní rozvoj člověka, jeho rozumové, volní i citové složky. Tyto funkce je nutné respektovat, pokud chceme pedagogicky ovlivňovat aktivity ve volném čase dětí a dospívajících (Hradečná, 1995, s. 66). Volný čas má především obrovský význam pro děti a mladistvé. Proto je důležité věnovat pozornost problémům a rizikům, které přináší neorganizované trávení volného času (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 116). Způsob trávení volného času je ovlivněn mnoha faktory: pohlaví (jinak tráví čas ženy a muži), věk (způsob využití volného času se bude lišit u dětí, které mají volného času více, než např. pracující dospělý), aktuální zdravotní stav, rodinný stav (nezadaní lidé bez závazků budou čas trávit jinak než zadaní lidé), rodinné klima, povolání (např. práce na směny může ovlivňovat trávení volného času), vzdělání (vyšší vzdělání je obvykle spojováno s náročnějším trávením volného času), bydliště (jiné možnosti mají lidé ve městě a na vesnici), materiální zajištění jedince, roční období (jiné možnosti pro trávení volného času poskytuje jaro, léto, podzim, zima), pracovní X volný den, hodnotová orientace člověka a celková úroveň kultury člověka i celé společnosti (Veselá, 2006, s. 120). Způsob trávení volného času pubescentů odpovídá jejich celkové větší vyspělosti, s tím

stoupá i význam volnočasových aktivit pro vývoj všech složek jejich osobnosti. Hlavní náplní jejich volného času je četba, zpočátku má velké zastoupení ještě hra, ale rádi se věnují i sportovním aktivitám (Říčan, 2004, s. 176). S příchodem adolescence se do popředí jejich zájmů dostává povídání a kontakt s vrstevníky. Vydrží hodiny v zaujatých rozhovorech (Říčan, 2004, s. 200). Volný čas plní i významné společenské funkce. Kvalitně trávený volný čas dětí a mladistvých výrazně urychluje rozvoj schopností mladé generace a zároveň potlačuje rozvoj negativních sociálních rysů. Sféra volného času na jedné straně rozvíjí talent mladého jedince a naplňuje jeho potřeby a zájmy, na druhé straně tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání. Během dospívání se utváří hodnotový systém jedince, který hledá cesty jeho uplatňování reálným chováním a činnostmi. Sociální pozice dětí a mladistvých, pro kterou je typická nízká zakotvenost v systému sociálních rolí, jim umožňuje, ve srovnání s dospělými, větší sociální flexibilitu a dynamiku. Jediné období, kdy je jedinec schopen realizovat tak široké spektrum aktivit je dětství a dospívání. Oproti dospělosti se dětství a mládí vyznačuje daleko větší zájmovou pluralitou. Největší spektrum volnočasových aktivit mají dospívající od 16 do 18 let (Kolesárová, 2016, s. 62, 63).

V dnešní době dochází k zásadní proměně trávení volného času vlivem elektronických médií, jako je osobní počítač, internet a mobilní telefon. Člověk se přesouvá do kyberprostoru, kde může virtuálně uspokojovat své potřeby a zájmy. Vývoj společnosti směřuje k digitalizaci života. Nositelem těchto změn je především mladá generace (Kolesárová, 2016, s. 64). Medializace volného času dětí a mládeže probíhá dvěma směry. V prvním je dítě objektem medializace, kdy aktivity médií směřují k dětem jako k příjemcům a uživatelům. Ve druhém směru děti sami vyvíjejí mediální aktivity a mediálně tvoří, čímž se stávají subjekty medializace. Pro dřívější generace byla nejfrekventovanější volnočasová aktivita sledování televize, v dnešní době děti a mladiství ve stejné míře využívají počítač (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 128-130). Výzkum, který provedl Národní institut dětí a mládeže (NIDM: Děti v ringu dnešního světa, 2012) ukazuje, že televizi by oželelo 32% dětí, internet 18% dětí a pouze 11% dětí by se vzdalo obojího.

1.3 Děti, mládí, internet a sociální sítě

Média mají na děti a mládež prokazatelně veliký vliv, protože patří ke každodennímu trávení jejich volného času. Už v roce 2005 trávila mládež i starší generace třetinu z celkového svého času s médii. Rozdíl mezi generacemi je ve struktuře médií. Starší generace tráví více času u televize, mladší generace tráví více času s počítači a internetem. Současná mládež ve věku 15-18 let využívá počítač častěji než televizi, což byla po mnoho let nejfrekventovanější volnočasová aktivita (Kolesárová, 2016, s. 67). Kopecký (2007, s. 48) uvádí, že u dětí je na prvním místě sledování televize, internet byl podle statistik na druhém místě. Průzkum z roku 2013 poukázal na to, že čas strávený dětmi na internetu brzy předčí čas strávený u televize. Podle tohoto průzkumu asi 50% dětí sleduje televizi jednu až dvě hodiny denně, 10% dětí uvedlo, že televizi denně vůbec nesledují, ale zároveň stejné procento dětí uvedlo, že ji denně sledují 5 hodin a více. Průzkum dále uvádí, že 90% dětí v páté třídě základní školy tráví denně na počítači jednu až dvě hodiny a jen asi třetina dětí ve věku 15 let tráví na počítači méně než tři hodiny denně. Dalším zjištěním bylo, že na sociálních sítích v té době trávili svůj čas už děti mladší 10 let (Jak tráví dnešní děti volný čas? *Rodina.cz* [online]. 1999. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek9264.htm>). Podobná čísla vyšla i z výzkumu České děti a Facebook 2015. Tento výzkum poukazuje na to, že více jak 60% dětí tráví na Facebooku více jak jednu hodinu denně a skoro 33% dětí na něm tráví více jak tři hodiny denně (České děti a Facebook 2015. *E-bezpečí* [online]. 2008. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/facebook2015/#page4>). Tyto výzkumy poukazují na to, že roste případů, kdy děti na sociálních sítích tráví i více než šest hodin denně (Jak tráví dnešní děti volný čas? *Rodina.cz*). Je to dáno především tím, že stále více dětí využívá internet ve svých chytrých telefonech a jsou připojeni prakticky neustále, což dokazuje i výzkumné šetření v bakalářské práci (Šebelová, 2016).

Na internet se děti připojují nejčastěji doma v odpoledních a večerních hodinách. Často mají přístup na internet za odměnu, např. za dobré známky, a naopak odepření možnosti se připojit může být určitou formou kázeňského trestu. Nejvíce internet děti využívají k zábavě a ke komunikaci s rodinou a přáteli (Jaké jsou internetové děti 2: Návyky nejmladších uživatelů internetu. *Výzkumník* [online]. 1996. Dostupné z:

<https://vyzkumnik.seznam.cz/zpravodaj/jake-jsou-internetove-deti-2-navyky-nejmladsich-uzivatelu-internetu>

([nejmladsich-uzivatelu-internetu](https://vyzkumnik.seznam.cz/zpravodaj/jake-jsou-internetove-deti-2-navyky-nejmladsich-uzivatelu-internetu)). Podle výzkumu České děti a Facebook 2015 (České děti a Facebook 2015. *E-bezpečí*) 92% rodičů ví, že má jejich dítě vytvořený profil na sociální síti. Ve výzkumném šetření v rámci bakalářské práce (Šebelová, 2016) vyšel podobný výsledek (94%). Je to poměrně vysoké číslo, které dává naději, že rodiče, alespoň nějakým způsobem kontrolují své děti na internetu a mohou tak snížit riziko negativních jevů, se kterými se mohou děti v kyberprostoru setkat. Mladší děti se připojují nejčastěji pomocí stolního počítače nebo notebooku. Tablet k připojení používá 27% dětí a polovina dětí využívá internet ve svém mobilním telefonu. S rostoucím věkem přibývá dětí, které vlastní chytrý telefon a mohou být připojeni prakticky neustále, jak zmiňuji již výše (Jaké jsou internetové děti 2: Návyky nejmladších uživatelů internetu. *Výzkumník*).

Tým odborníků z Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci zkoumal, jak děti tráví svůj volný čas na Facebooku. Podle tohoto výzkumu má 80% českých dětí založený profil na sociální síti Facebook. V mém výzkumném šetření vyšlo, že všechny děti, které vlastnily účet na sociální síti, ho měly vytvořený právě na Facebooku, některé i na jiných sociálních sítích. Více jak polovina dotázaných dětí mladších 13 let má založený účet na sociální síti. Z toho plyne, že děti nerespektují věkovou hranici pro založení účtu na Facebooku, která je tam stanovena především z důvodu ochrany dětí. Zároveň z toho ale plyne i to, že Facebook věkovou hranici nijak zvlášť nekontroluje, stačí zadat jen jiné datum narození. Výzkum také uvádí, že 12% českých dětí má vytvořený falešný facebookový profil (České děti a Facebook 2015. *E-bezpečí*). Vlastnictví profilu na nějaké sociální síti souvisí i s přechodem z 1. stupně základní školy na 2. stupeň. Ve 4. třídě má profil na sociální síti založeno asi 40% dětí, v 9. třídě už je to 93%. Častěji se na sociálních sítích vyskytují děti, které mají chytrý telefon nebo tablet (Jaké jsou internetové děti 2: Návyky nejmladších uživatelů internetu. *Výzkumník*).

Výzkum České děti a Facebook 2015 předkládá i důvody, proč si děti nejčastěji zakládají profil na sociální síti. Na prvním místě je komunikace s ostatními uživateli, dále pak udržování kontaktu s kamarády a to, že kamarádi už účet založený mají, hraní her, dalším důvodem je seznamování, sdílení fotografií a videí a v neposlední řadě je to

móda. (České děti a Facebook 2015. *E-bezpečí*). Výzkumník uvádí podobné důvody: mladší děti chodí na sociální sítě hrát hry, starší děti zde komunikují s přáteli a sdílí fotografie a videa (Jaké jsou internetové děti: Návyky a dovednosti nejmladších uživatelů internetu a vliv školní výuky. *Výzkumník*). Dívky oproti chlapcům tráví na sociálních sítích více času. Chlapci mají větší potřebu soutěžit, a tak tráví více času hraním online her. S rostoucím věkem stejně jako dívky mají potřebu komunikace s vrstevníky. Hraní her jim zůstává, jen této aktivitě věnují méně času (Šmahaj, 2014, s. 21).

Děti mají ve velké oblibě videa, která si začínají pouštět prakticky hned, co začnou využívat internet. Používáním sociálních sítí získávají jednodušší přístup k zajímavým videím. Video sleduje 94% dětí a bývají to videa hudební, vtipná nebo vztahující se ke konkrétním hrám (Jaké jsou internetové děti 2: Návyky nejmladších uživatelů internetu. *Výzkumník*). S tím úzce souvisí i poslech hudby, kterou na internetu poslouchá 95% dětí (Jaké jsou internetové děti: Návyky a dovednosti nejmladších uživatelů internetu a vliv školní výuky. *Výzkumník*).

V roce 2012 byl na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové proveden výzkum, který realizovaly pracovnice katedry Sociální pedagogika, konkrétně L. Stašová, G. Slaninová a I. Junová. Výzkum zkoumal pohledy rodičů i jejich dětí a týkal se toho, jak se rodiče věnují mediální výchově u svých dětí. Ve výzkumu vyšlo, že 51,8% rodičů si myslí, že je nutné stanovovat dětem pravidla pro používání počítače, 68% rodičů omezuje svým dětem čas strávený u počítače. Mezi metody, jak učit děti zacházet s médii, rodiče uvedli, že se zajímají o to, co děti sledují, jaké navštěvují stránky a jaké hry hrají, povídají si o tom s dětmi. Z výzkumu vyplývá, že diskuzi o tom většinou iniciují matky, na druhém místě byly samotné děti a až na třetím místě otcové. Větší regulaci ze strany rodičů uvádějí mladší děti, s rostoucím věkem rodiče nechávají dětem určitou svobodu (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 144-160).

2 Sociální sítě využívané v České republice

V dnešní době neexistuje asi mnoho lidí, kteří by nikdy neslyšeli pojem sociální síť. Poprvé tento pojem použil britský sociolog J. A. Barnes už v roce 1954 ve své knize *Class and Committees in Norwegian island parish*. Sociální sítě v tomto případě ale znamenají společenská zřízení, které představují jednotlivci nebo organizace a tvoří uzle. Tyto uzle spojují sociální vztahy, může se jednat o úzké rodinné vazby nebo náhodné známé (Barnes, 2006).

Práce se zaměřuje na internetové sociální sítě. Pavlíček (2010) ve své knize píše, že v oblasti webu 2.0 se pod sociální síť řadí každý systém, který „*umožňuje vytvářet a udržovat seznam vzájemně propojených kontaktů, přátel*“. Podle Kopeckého jsou sociální sítě „*internetové projekty, které jsou zaměřeny na sdílení informací o jednotlivých uživateli (včetně sdílení fotografií a dalších osobních údajů), prezentaci těchto uživatelů pomocí propracovaných profilů, umožňují také navazovat sociální vztahy s okolními uživateli (pomocí řady zajímavých nástrojů, diskusních skupin, online her, komunikačních fór a chatu), jsou prostorem pro interaktivní zábavu, zkrátka a dobře sociální sítě jsou virtuální reprezentací lidské společnosti*“ (Kopecký, 2009. <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/222/63/lang.czech/>).

Pomocí sociálních sítí můžeme realizovat celou řadu zajímavých činností. Je možné je využít k zábavě i vzdělávání, lze je využít i jako vhodný marketingový nástroj s přesně cílenými reklamními možnostmi. Sociální sítě mají velký vliv na populaci. Daly by se označit za návykové pro řadu uživatelů, kteří je pravidelně navštěvují a plní nejrůznějšími informacemi. Sociální sítě lidem umožňují udržovat sociální vazby a zároveň navazovat nové vztahy. Je třeba ale zdůraznit, že čím více tráví času ve virtuálním světě, tím méně tráví času v přímé komunikaci s ostatními lidmi. Je proto důležité si rozmyslet, jakým způsobem budujeme a udržujeme své vztahy (Kopecký, 2009. <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/222/63/lang.czech/>).

Práce se zabývá sociálními sítěmi, které české děti a mládež nejvíce používají. Vycházím z výzkumu, který jsem realizovala v rámci bakalářské práce (Šebelová,

2016). Konkrétně se zaměřuje na nejvíce využívané sítě, jako jsou Facebook, Instagram, Ask.fm, Twitter, Lidé.cz, Spolužáci.cz.

2.1 Facebook

Facebook je nejpoblárnější a nejvíc používanou sociální sítí na světě. Má více než miliardu aktivních uživatelů. Tato sociální síť je mezi uživateli tolik oblíbená i díky tomu, že je přeložena do více než 60 světových jazyků (Rulf, 2013, s. 6).

Mark Zucerberg, student harvardské univerzity, spolu se svými spolužáky založil v roce 2004 web thefacebook.com. Ten měl sloužit pouze pro studenty a zaměstnance harvardské univerzity. Časem se tento web rozšířil i na jiné americké univerzity a v roce 2006 se stránka stala přístupnou pro širokou veřejnost jako facebook.com (Rulf, 2013, s. 6).

Obr. č. 1: Logo Facebook

https://www.google.cz/search?q=facebook&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjZw4-wruPVAhUMY1AKHU2XAPIO_AUICigB&biw=1366&bih=662#imgrc=csvdsWFMuBB3JM:

Facebook má v České republice přes tři miliony aktivních uživatelů. Používání této sociální sítě je velmi jednoduché. Umožňuje snadné sdílení informací, příspěvků, fotek apod. s ostatními uživateli (Co je to facebook a jak ho používat, 2009. <http://online-poradna.eu/co-je-to-facebook-a-jak-ho-pouzivat/>).

K používání Facebooku je potřeba se na úvodní stránce zaregistrovat. K tomu je zapotřebí vyplnit jméno, příjmení, e-mailovou adresu a datum narození. Datum narození je nutné uvést proto, že Facebook je přístupný až od 13 let z důvodu ochrany dětí na internetu (Co je to facebook a jak ho používat, 2009). Z vlastní zkušenosti z praxe s dětmi i z výzkumu z bakalářské práce vím, že si děti zakládají účet daleko dřív, jen vyplní starší datum narození. Ve výzkumu vyšlo, že nejmladší respondent si založil účet již v 7 letech (Šebelová, 2016, s. 36). Facebook datum narození nijak neověřuje.

Podle nového nařízení Evropské Unie na ochranu osobních údajů se připravuje návrh zákona, podle kterého by děti starší 15 let nepotřebovaly souhlas rodičů na zpracování svých osobních údajů. Toto nařízení by se mělo dotknout také používání sociální sítě Facebook. Pro jeho založení by děti mladší 15 let potřebovaly souhlas rodičů (Na Facebook do 15 let jen se souhlasem rodičů. Vláda schválila návrh zákona o ochraně osobních údajů. Česká televize, 2018. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2425909-na-facebook-do-15-let-jen-se-souhlasem-rodicu-vlada-schvalila-navrh-zakona-o>). Společnost, která zřizuje sociální síť Facebook na nařízení Evropské Unie reagovala novou sadou nástrojů, které mají usnadnit jejím uživatelům získat informace a rozhodnout se o jejich soukromí. Facebook spouští nové centrum ochrany osobních údajů, které soustředí všechna nastavení na ochranu osobních údajů na jedno místo s cílem usnadnit uživatelům jejich správu dat (Facebook zavádí nové nástroje v reakci na zákony EU o ochraně osobních údajů. Česká televize, 2018. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media/2382607-facebook-zavadi-nove-nastroje-v-reakci-na-zakony-eu-o-ochrane-osobnich-udaju>).

Sociální síť Facebook je založena na tom, že uživatel může sdílet informace, příspěvky, fotky, videa, apod. s ostatními uživateli, většinou, pokud si to nenastaví jinak, s „přáteli“ (Co je to facebook a jak ho používat, 2009). Průměrně má uživatel na Facebooku 130 přátel a průměrně je zapojený do 80 skupin, stránek nebo událostí. Každý měsíc přispěje na svůj profil 90 novými položkami, např. odkazy na stránky, příspěvky, statusy, fotky, apod. V průměru je to 3x za den (Pavlíček, 2010, s. 136).

2.2 Instagram

Instagram nepatří mezi typické sociální sítě. Klasické sociální sítě využívají slova, Instagram funguje na základě sdílení fotek nebo videí. Instagram vytvořil Kevin Systrom. Aplikace na jeho používání vyšla v roce 2010. Původně byla dostupná jen v Apple App Store, v dnešní době funguje i pro Android a Windows Phone. V roce 2012 Instagram koupil Mark Zuckerberg, zakladatel Facebooku, a propojil tak obě sociální sítě (Jak vznikl Instagram? Od nuly až k Facebooku, 2015. <http://www.instagram.cz/jak-vznikl-instagram-od-nuly-az-k-facebooku/362>).

Obr. č. 2: Logo Instagram

https://www.google.cz/search?biw=1366&bih=613&tbm=isch&sa=1&q=instagram&oq=instagram&gs_l=psy-ab.3..0i67k113j0.502788.505589.0.505947.16.13.0.0.0.0.149.687.10j1.11.0...0...1.1.64.psy-ab..6.10.638.FU9uArbA94o#imgrc=z37m31ib8t6C5M:

Na Instagramu se dají sledovat účty, kde si můžeme prohlížet zajímavé fotky, případně videa. Po sledování se nám nově přidané fotky automaticky ukazují. Instagram nám po sledování nabídne další podobné účty, které bychom mohli sledovat. To je vhodné především pro začátečníky. Podobně jako na Facebooku funguje „To se mi líbí“, na Instagramu můžeme dát fotce nebo videu „srdíčko“, čímž vyjádříme, že se nám příspěvek líbil. Podle toho, co se nám líbí, nám Instagram navrhuje další zajímavé příspěvky a účty. Na Instagramu se dá pracovat s pomocí hashtagů, neboli označení fotek pomocí klíčového slova (TIP#162: Co si počít s tím Instagramem poté, co si založíte účet? Instagram pro začátečníky!. 2015. <https://365tipu.cz/2015/06/11/tip162-co-si-pocit-s-tim-instagramem-pote-co-si-zalozite-ucet-instagram-pro-zacatecniky/>).

Uvádí se, že když Instagram zaznamenal pět milionů uživatelů, sdíleli mezi sebou zhruba 150 milionů fotografií. V současné době má Instagram po celém světě měsíčně 150 milionů aktivních uživatelů, kteří přidají 55 milionů fotografií denně. Instagram uvádí, že je na něm celkově nasdíleno přes 16 bilionů fotografií (Jak vznikl Instagram? Od nuly až k Facebooku, 2015).

2.3 Ask.fm

Sociální síť Ask.fm vznikla v Lotyšsku v roce 2011. Tato sociální síť je populární především v Německu, Polsku, Itálii, Slovenské republice, České republice a ve Velké Británii (ASKfm. *Wikipedia* [online]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/ASKfm>).

Obr. č. 3: Logo Ask.fm

(https://www.google.cz/search?biw=1366&bih=613&tbn=isch&sa=1&q=ask+fm&oq=ask&gs_l=psy-ab.1.1.0i67k112j0l2.171431.172966.0.175110.11.7.0.0.0.59.314.6.6.0...0...1.1.64.psy-ab..7.4.215.-00aWnrFLYI#imgsrc=G6w-qHqMReEbaM:)

Uživatelé mohou (i anonymně) klást otázky na zeď zaregistrovaných uživatelů. Ti mohou na otázku buď odpovědět, nebo ji smazat. V současné době má sociální síť Ask.fm přes 100 milionů zaregistrovaných uživatelů, kteří každý den položí přes 30 milionů otázek. Na otázky je možné odpovídat videodpověďmi pomocí webkamery. Ask.fm umožňuje označovat ostatní zaregistrované uživatele v otázkách pomocí @, který se napíše před jeho jméno a odkazuje tak na jeho profil (ASKfm. *Wikipedia*).

Na konci roku 2011 bylo možné v nastavení vypnout pokládání anonymních otázek. To se ukázalo později jako velmi přínosné, protože v roce 2012 až 2014 se tato sociální síť stala zdrojem šíření šikany mezi mladistvými. Zaregistrovaný uživatel také může zablokovat druhou osobu, pokud nechce, aby mu mohla klást otázky (ASKfm. *Wikipedia*).

2.4 Twitter

Sociální síť Twitter je ve světě velmi oblíbená a její popularita neustále roste. Její koncepce je zcela odlišná od jiných sociálních sítí, jako je třeba Facebook. Twitter bývá označován jako mikroblogovací služba či mikropublikační systém. Je to kvůli jeho krátkým příspěvkům, kterým se říká tweety. Ty se podobají svojí délkou SMS zprávám na mobilních telefonech, nejsou však zpoplatněny (Bureš, 2010, s. 18-21).

Obr. č. 4: Logo Twitter

https://www.google.cz/search?biw=1366&bih=613&tbm=isch&sa=1&q=twitter&oq=twitter&gs_l=psy-ab.3..014.111079.113809.0.114221.12.10.0.0.0.139.862.5j4.9.0....0...1.1.64.psy-ab..4.8.779...0i30k1j0i67k1.g9WtgogTPM8#imgrc=3G4nDPPyYehoeM:

Na Twitteru komunikace probíhá převážně veřejně. Tato sociální síť nabízí velké množství možností k využití, např. čtení zpravodajství, komunikace s přáteli, případně sledování celebrit, které se o Twitter hodně zajímají a využívají ho jako nástroj k zviditelnění (Bureš, 2010, s. 18-21).

Twitter původně vznikl jako nápad na službu, která by pomocí textových zpráv na mobilu sdělovala malé skupině lidí, co kdo právě dělá. V roce 2007 se stal veřejně přístupným a využívá ho stále více lidí (Bureš, 2010, s. 18-21).

Registrace je podobně jako u Facebooku velmi jednoduchá. Jeho základní funkce, např. čtení zpravodajství, novinek nebo komentáře známých osobností, se dají využívat i bez registrace a to pomocí webového prohlížeče (Bureš, 2010, s. 18-21).

Tato sociální síť má za cíl především minimalistické pojetí. Její základní funkce je posílání krátkých zpráv, tzv. tweetů. Do tweetu je možné vložit i odkaz na web, nesmí ale přesáhnout 140 znaků. Twitter disponuje také funkcí Retweet, díky které můžeme se svými následovníky sdílet zajímavé zprávy někoho jiného. Je umožněno posílat zprávy jen konkrétnímu uživateli, zpráva se neobjeví na jeho profilu (Bureš, 2010, s. 18-21).

Nejzásadnější rozdíl mezi ostatními sociálními sítěmi a Twitterem je v tom, že uživatelé nemusí navázat tzv. „přátelství“, tedy oboustranné spojení. Místo toho zde funguje následování, pomocí kterého obdržujeme zprávy od uživatele, kterého následujeme. Ten ale naše zprávy dostává jen tehdy, pokud se rozhodne následovat i on nás (Bureš, 2010, s. 18-21).

Twitter nemá možnost nastavení českého jazyka, proto je základní znalost anglického jazyka nezbytná pro jeho používání (Pavlíček, 2010, s. 147).

2.5 Lidé.cz

Lidé.cz je česká sociální síť a patří k našim nejpopulárnějším. Pravděpodobně proto, že přes ni je možný přístup i k dalším službám, např. Spolužáci.cz, Seznamka, Hry.cz (Bureš, 2010, s. 25-27).

Obr. č. 5: Logo Lidé.cz

<https://www.google.cz/search?tbm=isch&q=lide.cz&spell=1&sa=X&ved=0ahUKewjiiJDosePVAhVGLIAKHZUzCg4OBOghKAA&biw=1366&bih=613&dpr=1#imgsrc=LhaME4WO4NPGRM:>

Lidé.cz patří mezi největší české sociální sítě. Jejím provozovatelem je Seznam.cz. Uvádí se, že vznikla v roce 1997, kdy sloužila pouze pro vyhledávání e-mailových adres. V roce 2004 koupila společnost Seznam.cz hlavní podíl v projektu Spolužáci.cz a propojila obě sociální sítě. V roce 2008 byla sociální síť Lidé.cz upravena tak, aby pro své uživatele přinesla více zábavy, např. podporou videa, rozšířením fotogalerie, poslechem hudebního rádia, nebo výukou cizích jazyků (Bureš, 2010, s. 25-27).

Hlavní funkcí Lidé.cz je chat. Uživatelé mají na výběr velké množství chatovacích místností, které jsou rozděleny do kategorií a podkategorií podle zájmů a kde si mohou uživatelé v reálném čase psát zprávy s dalšími uživateli. Registrovaní uživatelé mohou vyhledávat jiné uživatele pomocí profilů podle různých kritérií, např. podle věku, pohlaví, přezdívky, apod. Dále mohou uživatelé reagovat na příspěvky v diskuzích, případně mohou sami zakládat nová diskuzní témata (Bureš, 2010, s. 25-27).

Pod tuto sociální síť patří také Seznamka, která funguje na podobném principu jako profily, ale uživatelé mohou reagovat na skutečné inzeráty. Inzeráty jsou rozděleny do několika kategorií, např. Vážná seznámení, Dopisování a přátelé, Sport, apod. Uživatelé na Lidé.cz najdou také odkaz na sociální síť Spolužáci.cz. Mohou zde najít také nabídku různých srazů, které jsou řazeny podle data a místa setkání (Bureš, 2010, s. 25-27).

2.6 Spolužáci.cz

Česká sociální síť Spolužáci.cz je velmi populární a to i u starší generace. Je zde databáze jednotlivých tříd základních, středních a vysokých škol z celé České republiky. Databáze se týká jak současných žáků, tak i lidí, kteří mají vzdělání ukončené. Služba je velmi přehledná díky členění do kategorií a umožňuje svým uživatelům kontakt se současnými i bývalými spolužáky (Bureš, 2010, s. 27, 28).

Sociální síť Spolužáci.cz funguje na principu původní myšlenky Facebooku, než došlo k jeho rozšíření do celého světa, tedy co možná nejvíce usnadnit komunikaci mezi

studenty a zaměstnanci harvardské univerzity (Bureš, 2010, s. 27, 28). Obdobně funguje i sociální síť classmtes.com. Tu vymyslel Randym Conrad v USA už v roce 1995, aby se mohl lépe spojit se svými spolužáky (Pavliček, 2010, s. 132). Na sociální síti Spolužáci.cz je možné sdílet fotografie, dokumenty, adresy, vzkazy a kontakty se svými spolužáky (Bureš, 2010, s. 27, 28).

Obr. č. 6: Logo Spolužáci.cz

(

Jak je zmíněno výše, do roku 2004 fungoval projekt Spolužáci.cz samostatně, poté ho koupila společnost Seznam.cz a umožnila propojení s dalšími službami, např. se sociální sítí Lidé.cz (Bureš, 2010, s. 27, 28).

Tato sociální síť umožňuje svým uživatelům velmi snadno a efektivně vyhledávat své současné ale i bývalé spolužáky podle města, školy a roku studia. Jednotlivé třídy zde mají vytvořené své nástěnky, kam mohou „žáci“ přidávat různé fotografie a vzkazy. Pro zaregistrování do této sociální sítě je zapotřebí mít vytvořený účet u společnosti Seznam.cz (Bureš, 2010, s. 27, 28).

3 Rizika spojená s používáním sociálních sítí a prevence rizikových jevů

Internet je tzv. územím nikoho. To se týká jednak relativní anonymity uživatelů, ale také legislativního hlediska. Proto je zásadní prevence, tedy zabezpečení citlivých informací, které jsou na internetu sdíleny, ale i zabezpečení soukromí uživatelů. Prevence je důležitá proto, že pozdější náprava škod bývá složitá a často i nemožná (Pavlíček, 2010, s. 161). Je proto důležité číst licenční podmínky služby, na kterou se registrujeme a dáváme jí tím souhlas, např. jak daná služba nakládá s informacemi, které jí poskytujeme, apod.

Lidé, ve snaze najít své přátele, známé, kolegy nebo spolužáky, o sobě na svých profilech často zveřejňují velké množství osobních údajů. Mnohdy nevěnují ani dostatečnou pozornost zabezpečení svých účtů a profilů. To s sebou přináší určitá rizika. Mohou se stát například snadno terčem krádeže osobních údajů. Dalším rizikem je, že jedinec ani nemusí mít vytvořený účet na sociální síti, ale může být zneužito jeho jméno, případně i podobizna k vytvoření falešného účtu. Proto by měli být uživatelé a především děti opatrní, s kým a jaké informace na sociálních sítích sdílí, protože uživatel na druhé straně nemusí být ten, za kterého se vydává (Kulhánková, Čamek, 2010, s. 102).

Existuje celá řada rizikových jevů, se kterými se na internetu můžeme setkat. Práce se zaměřuje jen na některé, které mohou ohrožovat především děti a mládež. Jsou to kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, flaming a sexting.

3.1 Kyberšikana

Šikana je definována jako fyzické nebo psychické omezování či týrání jedince, který se neumí nebo nedokáže bránit. Je prováděná silnějším jedincem nebo kolektivem. Kyberšikana k takovým činům využívá moderní informační a komunikační technologie (Kratochvílová, 2009, s. 24). Šmahaj ve své knize kyberšikanu definuje jako „*úmyslné, opakované a nepřátelské chování ze strany jednotlivce nebo skupiny za účelem ublížit*

ostatním a zároveň zahrnuje využití informačních a komunikačních technologií“ (Šmahaj, 2014, s. 44). Spojení kyberšikany a sociálních sítí má několik důvodů. Jeden z nich je, že uživatelé nemají svůj profil řádně zabezpečený. Dále to, že jsou „přátelé“ i s lidmi, které neznají z reálného života a sdílí s nimi osobní údaje, které mohou být snadno zneužity. Také se může jednat o vytvoření falešného profilu, jak už je popsáno výše, a o kyberútoky pod tímto falešným účtem. Nejhorší bývají případy, kdy poškozený vůbec neví, že bylo jeho jméno zneužito k podobným účelům (Šmahaj, 2014, s. 52). Kyberšikana se nejčastěji projevuje zasíláním e-mailů nebo textových zpráv s výhrůžným obsahem, obtěžováním přes telefon nebo chat, může se jednat o vytváření webových stránek, které oběť urážejí nebo zesměšňují, dále je to také fotografování a nahrávání oběti a umístování těchto záběrů na internet (Kratochvílová, 2009, s. 24). V trestním zákoníku není kyberšikana dosud legislativně ošetřena. Lze se ale opřít o jiné zákony, např. o zákon č. 40/1964 Sb., občasný zákoník, § 12–13, o zákazu natáčení, fotografování a zveřejnění snímků bez souhlasu dotyčné osoby (Šmahaj, 2014, s. 69, 70).

U kyberšikany dochází k proměně agresora a oběti. Agresor nemusí být fyzicky silný, ale musí být zdatný v používání informačních technologií. Také zde neplatí pravidlo, že oběť musí být fyzicky slabší než agresor. Běžná šikana končí tím, když jde dítě ze školy domů. Kyberšikana pronásleduje oběť 24 hodin denně. Za kyberšikanou obvykle nestojí zvrhlý dospělý, jak si populace myslí, ale agresori bývají vrstevníci. Díky absenci fyzického útoku, modřin, apod. bývá její odhalení těžší, než je tomu u případu klasické šikany (Kratochvílová, 2009, s. 24, 25).

3.2 Kybergrooming

Kopecký (2007, s. 17) definuje kybergrooming jako *„chování, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit ho na schůzku, jejímž cílem, je oběť pohlavně zneužít.“* Kybergrooming bývá velmi často spojován s chatem na sociálních sítích a skrývají se za ním pedofilové (Kopecký, 2017, s. 17). Tento jev má několik etap. První etapa je vzbuzení důvěry a snaha oběť izolovat. V této fázi se agresor staví do pozice osoby, která oběti rozumí, řeší s ní její problémy a často i citlivá témata. Kybergroomeři

se snaží ve vztahu k oběti vypadat jako dobří kamarádi a často řeší podobné problémy jako oběť. Agresor se zároveň snaží oběť izolovat od okolí, např. tím, že mu nikdo jiný než on nerozumí a v tomto názoru ji podporuje a utvrzuje. V této fázi často získává kontakt na dítě, např. telefonní číslo, adresu. V další fázi agresor získaný vztah posiluje tím, že dítě uplácí různými dárky. Poté následuje emoční závislost dítěte na agresorovi. Agresor zná i ty nejtajnější problémy dítěte a dítě netuší, jak velkou zbraň kybergroomerovi poskytl. Děti pak často lžou svým rodičům o tom, jak tráví volný čas a všechny své problémy svěřují agresorovi místo rodičům. Následuje fáze, kdy dojde k osobnímu setkání. Může jít o procházku, návštěvu kina nebo diskotéky, případně bytu agresora. Poslední fáze je sexuální obtěžování a zneužití dítěte kybergroomerem (Kybergrooming. *E-bezpečí* [online]. 2009, Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/42/35/lang.czech/>).

Kybergrooming zneužívá dětské důvěřivosti, naivity, touhy po přátelství, intimity a touhy po dobrodružství. Je to typický příklad zneužití osobních údajů, které oběť o sobě agresorovi poskytuje. Typické pro kybergrooming je, že se odehrává v dlouhodobém časovém horizontu a agresor důvěru oběti získává pozvolna. Kybergrooming ale nespočívá jen v tom, že agresor vyláká oběť na osobní schůzku. Čím dál častěji se setkáváme s tím, že agresor od oběti získá kompromitující materiál, kterým pak dítě vydírá. Slíbí mu, že mu dobije kredit, když mu pošle fotku. Po té dítě vydírá, že fotku zveřejní, pošle rodičům, do školy, pokud mu nepošle další fotku, video, nesejde se s ním. Dítě v takových případech většinou podlehne a podrobí se vůli agresora, protože se bojí následků a reakce okolí (Kybergrooming. *Nebud' oběť* [online]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?cat=kybergrooming>).

3.3 Kyberstalking

Termín „stalk“ se z angličtiny překládá jako stopování nebo pronásledování. Stalker je posedlý obětí a snaží se ji pronásledovat na každém kroku, nejlépe tváří v tvář. Kyberstalking pak takové pronásledování přesouvá do prostředí internetu (Kratochvílová, 2009, s. 23). Kopecký (2007, s. 15) definuje kyberstalking jako „zneužívání online komunikace k obtěžování a zastrasování uživatelů.“ Podle Divínové

se stalker snaží o „psanou a verbální komunikaci se svou obětí, žádá ji o zapojení do romantického vztahu, kontroluje, obtěžuje ji a sleduje. O cyberstalkingu hovoříme, pokud se toto pronásledování děje prostřednictvím internetu. Má formu nevyžádaných emailů a vzkazů při chatování, které mohou být i hostilní. Cyberstalker může šířit i zlomyslné pomluvy, zanechávat oběti zneužívající vzkazy nebo se za ni dokonce vydávat on-line.“ (Divínová, 2005, s. 80).

Problém kyberstalkingu oproti běžnému stalkingu spočívá ve velkém rozvoji profilových sociálních sítí, kde o sobě uživatelé sdělují své osobní informace, tedy celé jméno, často i telefonní číslo, e-mail, adresu a díky časté aktualizaci stavu i svůj denní program případně svou aktuální polohu. Pro kyberstalkera je pak daleko jednodušší svou oběť sledovat (Kratochvílová, 2009, s. 2003).

Kyberstalking má několik typických projevů, kdy pachatel svou oběť systematicky obtěžuje nevyžádanou a nechtěnou pozorností. Pachatel se opakovaně a dlouhodobě snaží navázat kontakt s obětí pomocí e-mailů, SMS zpráv, vzkazů na sociálních sítích a chatu. Obsah těchto zpráv může být zpočátku příjemný, kdy se pachatel snaží získat odpověď a kontakt oběti. Později může být obsah zpráv až urážlivý, zastrašující. Pachatel v rámci snahy kontaktovat oběť využívá celé škály pocitů, jako je zastrašování, vydírání, vyvolání pocitu viny, apod. Dalším typickým projevem je demonstrování síly a moci pachatele, kdy se agresor ve svých výhrůžkách opírá o znalosti o oběti, např. „vím, co máš na sobě, kde jsi, co děláš“. Dále sem patří zasílání virů do počítače oběti a tím snaha získat data a osobní údaje o oběti. Ne zřídka se stává, že se agresor vydává za oběť. Stalker se snaží oběť očernit, například šířením nepravdivých informací (Co je to stalking a cyberstalking. *E-bezpečí* [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/66-23>).

3.4 Trolling a flaming

Jako trolla označujeme obvykle účastníka internetové diskuze, který se ji snaží narušit. Může se jednat o urážlivé či tematicky odlišné příspěvky na blogu, chatu v komentářích pod články, apod. Takový uživatel většinou spoléhá na to, že některý

z diskutujících neodhalí, že se jedná o trolling a začne mu oponovat, případně vést další diskuzi k jeho příspěvku, čímž vyvolá bouřlivou diskuzi zvanou flaming (Zdeněk Svěrák obětí trollingu. *E-bezpečí* [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/socialni-sit/782-zdenk-svrak-obti-trollingu>).

Kopecný (2007, s. 17) definuje flaming jako „*umístování vědomě nepřátelských a urážlivých vzkazů na internet s cílem někoho rozzlobit a urazit.*“ Termín flaming je odvozen od flame, což znamená hořet a je obvykle spojován se sociálním prostředím diskuzních fór a chatu. Útočník, který se nazývá flamer, opakovaně umísťuje urážlivé vzkazy např. do diskuzních fór a své útoky stupňuje, přičemž hájí svůj názor. Flamer obvykle útočí na toho, s jehož názory nesouhlasí, nepoužívá však argumentaci, pouze nadává, uráží a vyhrožuje. V reálném světě by flaming rychle přerostl v otevřený konflikt a ve fyzické násilí, čímž by skončil, v internetovém anonymním světě je však velmi jednoduché urážky a nadávky stupňovat a vést plamennou diskuzi, které se říká flame wars. Námětem flamewar může být v podstatě cokoli, často jsou to ale dlouhodobé spory nebo kontroverzní otázky související s osobním přesvědčením. Flaming se často zaměřuje s termínem nekonstruktivní kritika. Nekonstruktivní kritika se ale zaměřuje na produkt, flaming vždy útočí na lidi (Co je flaming. *E-bezpečí* [online]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/35/63/lang,czech/>).

V současné době se trolling přesouvá do prostředí internetových sociálních sítí, kde uživatel založí falešný profil, pomocí kterého uráží, provokuje a vysmívá se ostatním. Touto činností se snaží ostatní uživatele nebo přímo napadané osoby vyburcovat k dalším reakcím a diskuzím, případně k trestnímu oznámení. Toto vše je pro ně hnacím motorem, protože se cítí být skrytí za anonymitou internetu a připadají si v bezpečí a nedotknutelní (Zdeněk Svěrák obětí trollingu. *E-bezpečí* [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/socialni-sit/782-zdenk-svrak-obti-trollingu>).

3.5 Sexting

Slovo sexting je složeninou dvou slov a to slov sex a textování. Jedná se o poměrně nový fenomén, který je spojen s používáním informačních a komunikačních technologií nejen dětmi a mladistvými, ale i dospělými (Co je vlastně sexting? *Sexting* [online]. Dostupné z: <http://sexting.cz/>). Sexting se dá definovat jako „elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem“ (Co je sexting. *E-bezpečí* [online]. 2009, Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>). Sexting podporuje šíření dětské pornografie, která je celosvětově chápána jako trestný čin (Co je sexting. *E-bezpečí*. 2009). Tyto záznamy pak bývají zveřejněny na internetu, často pokud dojde k rozchodu. První případy sextingu byly zaznamenány v roce 2005. Česká republika zaznamenala již řadu případů sextingu, kdy řadu z nich lze klasifikovat jako šíření dětské pornografie. Sexting se také často stává prostředkem k vydírání dětí v rámci kybergroomingu, jak je již popsáno výše (Co je vlastně sexting? *Sexting*).

Tým Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s firmou Seznam.cz v roce 2012 zrealizoval rozsáhlý výzkum na rizika spojená s využíváním internetu dětmi. Výzkum se také zabýval sextingem. Výsledky výzkumu ukazují, že sexting v České republice realizuje 7-9% dětské populace. V roce 2012 na internet umístilo svou „sexy“ fotku nebo video, kde jsou částečně nebo úplně obnaženi 7,23% dětí (Sexting v České republice. *Sexting* [online]. Dostupné z: <http://sexting.cz/>).

Mezi nejčastější motivaci k rozesílání nebo zveřejňování intimních materiálů patří snaha o navázání kontaktu, snaha o zpestření stávajícího sexuálního života, zachycení vlastního těla v dobré kondici, snaha o získání reakce okolí a zviditelnění se, tlak okolí, které nejčastěji vytváří partner, nebo nevhodný vzor, např. kamarádů. V případě posílání intimních fotek rozesílatel poskytuje potenciálním útočníkům materiál, který je snadno zneužitelný, rychle se šíří a může se šířit i několik let a nejde jej z internetu zcela vymazat. Oběť se tak může vystavit riziku šikany nebo kyberšikany, sexuálnímu obtěžování nebo sexuálním útokům, případně i trestnímu

stíhání (Buď v bezpečí. *E-bezpečí* [online]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/1205-2016-12-02-13-36-47>).

3.6 Prevence rizik na sociálních sítích

Sociální pedagogika má v oblasti prevence rizikového chování v prostředí internetu a sociálních sítí významnou úlohu. Prevence rizikového chování představuje výchovné, vzdělávací, zdravotní a sociální intervence, které směřují k předcházení výskytu rizikového chování, snižují jeho progresi a pomáhají řešit jeho důsledky (Miovský et al., 2010, s. 23 – 24).

Obecně můžeme říct, že čím častěji dítě využívá internet a sociální sítě, tím víc času tam tráví a tím roste riziko, že se tam setká s nějakým typem rizika nebo ohrožení, které se na internetu a sociálních sítích vyskytují (Šmahaj, 2014, s. 34).

Rizika, která jsou popsána výše, jsou jen nepatrným zlomkem jevů, se kterými se dítě může na internetu setkat. Velmi důležitá je proto prevence, jak ze strany rodičů, školy, ale i od dalších dospělých, kteří se podílejí na výchově dítěte. V případě, že se dítě stane obětí některého z „kyberútoků“, nese si traumatické zážitky na celý život, v krajním případě to může vést k suicidálnímu jednání dítěte (Šebelová, 2016, s. 21).

Zde je několik zásad pro bezpečné používání internetu a sociálních sítí. Nikdy bychom neměli uvádět, přeposílat ani přikládat soukromá osobní data, jako je rodné číslo, datum narození, zdravotní stav, nebo kontakty. Nikdy bychom neměli přijímat žádost o přátelství od osoby, kterou neznáme. Děti by se měly poradit s informovaným a důvěryhodným dospělým ohledně her a aplikací ještě před jejich spuštěním. Vždy bychom se měli seznámit s podmínkami používání dané sítě. Měli bychom se ujistit, že děti dosahují věkové hranice dané webem, např. u Facebooku je to 13 let. Vždy bychom se měli seznámit s výchozím zabezpečením sítě a případně zabezpečení upravit. Měli bychom se snažit získat co nejvíce informací o dané sociální síti. Před tím, než dítě začne využívat sociální sítě, bychom si doma měli zavést pravidla na používání internetu a měli bychom dětem vysvětlit, jaké fotografie, videa a příspěvky je vhodné nebo nevhodné publikovat a jaké to pro něj může mít důsledky. Vždy bychom s dětmi

měli komunikovat o jejich zážitcích. Nezbytné je pravidelně měnit hesla, své heslo nikomu nesdělovat a nepoužívat jedno heslo k více službám. Přihlašovat se k sociálním sítím, bychom se měli jen na osobních zařízeních a vždy bychom měli využívat vhodný antivirový program (Bartoš, 2012, s. 31). Tyto zásady platí pro všechny uživatele internetu a sociálních sítí, dětem by s jejich osvětou měli poradit rodiče, případně jiný dospělý.

V odborných zdrojích se o sociálním pedagogovi a jeho působení v oblasti prevence mluví zejména v souvislosti se školním prostředím a možností nahrazení např. školního metodika prevence právě sociálním pedagogem. Vzhledem k mému působení v nízkoprahovém klubu pro děti a mládež se domnívám, že daleko účinnější prevence může probíhat ve volném čase dětí a mládeže. Je to dáno i tím, že pracovník zde nevystupuje jako klasická pedagogická autorita, ale spíše v partnerské rovině a dospívající, který se k dospělým a autoritám obecně staví negativisticky, může lépe vzít jeho názor a rady. Sociální pedagog tak může s dospívajícími pracovat formou rozhovorů nebo preventivně výchovnými a vzdělávacími aktivitami zaměřenými na mediální gramotnost a rizika kyberprostoru. Bohužel není dostupný žádný odborný zdroj pro sociální pedagogy, kteří pracují s dospívajícími v jejich volném čase, kde by byly popsány a doporučeny postupy a metody pro preventivní práci spojenou s tímto tématem. Jak sociální pedagog působí v oblasti prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí, se bude věnovat výzkumná část této práce. Zjištěné výsledky by zároveň mohly sloužit jako edukativní nástroj pro sociální pedagogy.

4 Sociální pedagogika a sociální pedagog

4.1 Sociální pedagogika

Ve všech zemích, kde sociální pedagogika vznikala, reagovala na společenskou situaci 2. poloviny 19. století, která s sebou nesla velké množství sociálních problémů, např. práce dětí, ngramotnost chudých lidí, stěhování kvůli práci, vznik sociálně patologických jevů, apod. Vznikala také jako reakce na individualistické a psychologizující pojetí výchovy, které v té době mělo dominantní funkci. Zakladatelé sociální pedagogiky využívali poznatků sociologie, která se v té době rozvíjela (Kraus, 2014, s. 13).

Sociální pedagogika je tedy stále ještě relativně nový obor, její definice se měnila a vyvíjela. V současnosti sociální pedagogiku chápeme v širším a užším pojetí. Širší pojetí ji charakterizuje jako vědní obor, který je zaměřený na „*roli prostředí ve výchově, a to nejen v souvislosti s problémy rizikovými, potenciálně deviantně jednajícími, ohroženými a nějak znevýhodněnými skupinami, ale i v souvislosti s celou populací. Sociální pedagogika by měla podle této koncepce vytvářet soulad mezi potřebami jedinců a společnosti, tj. přispívat k optimálnímu způsobu života v dané době a daných společenských podmínkách.*“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 12). V užším pojetí se dá sociální pedagogika definovat jako *aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže i dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohrožené drogami, na jedince propuštěné z vazby, aj.*“ (Potměšilová, 2013, s. 11). Matoušek (2003, s. 210) sociální pedagogiku charakterizuje jako „*odbornou disciplínu, která se zabývá rozpoznáním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení.*“

Vědeckou i praktickou oblast sociální pedagogiky budou v nejbližších desetiletích významně ovlivňovat celospolečenské a globální vlivy, jako je např. politicko-ekonomická oblast (financování a podpora vědy, výzkumu, pedagogického výkonu, legislativní ukotvení sociálního pedagoga, apod.), sociálně-demografická oblast (stárnutí populace, nastavení sociální politiky, apod.), vědecko-technická oblast (nové

metody výuky, využití výpočetní techniky, apod.) nebo sociálně patologická oblast (výskyt nových patologií a deviací ve společnosti). Proto by se sociální pedagogika měla orientovat zejména na ty skupiny obyvatel, které jsou rizikové, sociálně znevýhodněné a ohrožené sociálně patologickými jevy (Smolík, 2014, s. 102, 103). Sociální pedagogika by měla společenské podmínky a změny reflektovat a snažit se nalézt východiska, která budou optimálně rozvíjet osobnost každého člověka. Díky rychlému rozvoji komunikačních technologií, vlivu sociálních sítí a změnách ve formách lidského spoluzití, se stává v současnosti sociální pedagogika stále důležitější (Smolík, 2014, s. 110, 111).

4.2 Sociální pedagog

Dle teoretického vymezení oboru sociální pedagogiky lze vyvodit, že profese sociálního pedagoga může mít velmi široké uplatnění. V praxi je však situace jiná, protože veřejnost vlastně neví, kdo je sociální pedagog a co vše by mohl vykonávat. K tomu přispívá i definice sociálního pedagoga v legislativních dokumentech, která neodpovídá tomu, že sociální pedagogika by měla být svébytným oborem. V Katalogu prací se profese sociálního pedagoga nevyskytuje. V zákoně č. 563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících je uvedeno studium Sociální pedagogiky jako odpovídající vzdělání pro asistenta pedagoga, vychovatele a pedagoga volného času. V zákoně č. 108/2006 Sb. O sociálních službách je situace podobná, sociální pedagogika je zde uvedena jako dostatečná kvalifikace pro výkon profese sociálního pracovníka. Vyplývá z toho tedy, že sociální pedagog může být vychovatel, pedagog volného času nebo sociální pracovník, ale neodpovídá to profilu a charakteristice sociálního pedagoga (Potměšilová, 2013, s. 15).

Definice sociálního pedagoga není jednoznačná. Sociální pedagog se dá charakterizovat např. jako „*specializovaný odborník vybavený teoreticky, prakticky a koncepčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde se životní způsob a praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity*“ (Kraus, 2014, s. 198).

Sociální pedagog může ve svém povolání setrvat celý aktivní život. Tomu by měla odpovídat struktura vzdělání. Mělo by být koncipované jako kontinuální a celoživotní a od počátku by mělo být široké, zahrnující všechny oblasti s možnou další specializací. Důležitá je návaznost jednotlivých stupňů studia (vyšší odborné, bakalářské, magisterské a doktorandské studium), zároveň s tím ale musí být zaručená průchodnost do vyšších stupňů, současně ale ukončení přípravy na některém stupni má umožnit dostatečnou kvalifikaci pro určité profesní oblasti. Dále je důležitá nabídka specializačních kurzů a atestací v rámci dalšího vzdělávání. To by mělo reagovat na změny v terénu a reflektovat sociální realitu (Kraus, Poláčková, 2001, s. 38, 39). V současné době je možné studovat sociální pedagogiku např. na Univerzitě Hradec Králové, kde je bakalářský i magisterský studijní obor, na Karlově Univerzitě, kde je sociální pedagogika vyučována v kontextu učitelské přípravy na Pedagogické fakultě. Dále je možné studovat sociální pedagogiku na Masarykově Univerzitě v Brně, na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a na Jihočeské a Ostravské univerzitě (Procházka, 2012, s. 59, 60).

Sociální pedagog se nejčastěji uplatňuje při práci s dětmi a mladistvými, v práci s rodinou a marginálními skupinami, poslední dobou se čím dál víc zapojuje i do práce s dospělými a seniory. Mezi klíčové oblasti působnosti sociálního pedagoga patří vlastní výchovná činnost, která je především spojená s ovlivňováním volného času, sociálně výchovná práce v nejrůznějších výchovných zařízeních včetně školy, reedukační a resocializační činnosti, kam spadá i penitenciární a postpenitenciární péče, poradenské a depistážní činnosti, organizování akcí, jako jsou tábory, kurzy, apod., tvorba programů a projektů, vzdělávání, osvěta a vědeckovýzkumná činnost (Procházka, 2012, s. 74).

Sociální pedagog se může uplatnit v resortu školství, mládeže a tělovýchovy, kde může pracovat ve školních klubech a družinách, v domovech mládeže, v dětských domovech, v domech dětí a mládeže a ve střediscích volného času, v institucích výchovného poradenství a v systémech výchovné péče. V resortu spravedlnosti může sociální pedagog pracovat v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče. Resort práce a sociálních věcí nabízí sociálnímu pedagogovi uplatnění v roli sociálního asistenta, sociálního kurátora pro mládež, dále může pracovat v institucích sociálněvýchovné péče o seniory a v ústavech sociální péče. Resort vnitra nabízí práci v utečeneckých táborech,

v okrskové službě a kriminální prevenci. V oblasti církevních, společenských a neziskových organizací se sociální pedagog může realizovat v institucích péče o mládež, v nadacích, v humanitárních a charitativních institucích a ve střediscích křesťanské pomoci (Kraus, 2014, s. 205).

Mediální výchova by se měla primárně odehrávat v rodině, tam však často probíhá pouze intuitivně. Pedagogická intervence do rodin je obtížná, proto by měla mediální výchova probíhat ve škole a ve volném čase dětí a mládeže pod vedením odborníků. Za čtyři stěžejní součásti důležité pro získání zdravé mediální kompetence jsou považovány ovládnutí, sebehodnocení, soudnost a tvořivost. Naučit se ovládat technické přístroje, jako je počítač, mobilní telefon nebo tablet, je pro děti mnohem jednodušší než pro dospělé. Důležitější než umět přístroj správně používat, je posoudit, kdy je použití médií vhodné a má smysl. Aby byl jedinec schopný to vyhodnotit, musí mít zdravé sebehodnocení. To mu pomáhá vytvářet zpětná vazba od nejbližšího okolí. Problém je, že dospívající tráví mnoho času ve virtuálním prostředí a kontakty v něm pro ně mají vyšší hodnotu, než kontakty v reálném světě. Od konzumenta mediálních informací se žádá, aby informace kriticky zkoumal a vyhodnocoval a vytvářel si tak svůj vlastní názor. K tomu potřebuje zdravou soudnost. Proto je potřeba v dětech rozvíjet individuální zájem, který vede k otázkám a hledání odpovědí na ně a následnému vytváření souvislostí, které jsou nutné pro pochopení světa. Dalším předpokladem je tvořivost, aby média nesloužila jen ke konzumu. Tento přístup je v současné době nepopulární, protože zábavní průmysl a média se snaží vyplnit veškerý volný čas. Teprve když člověk disponuje těmito dovednostmi, dokáže s médii zdravě zaházet. Pouze ovládnutí lze osvojit přímým zacházením s médii. Ostatní schopnosti je potřeba vytvářet v jiných souvislostech. Výchova k mediální kompetenci by proto měla začínat minimálně s praktickým používáním médií, ideálně ale ještě před tím. Školy vnímají mediální výchovu a gramotnost jako důležitou součást přípravy na život, ale často si s tím nedokážou poradit, ať už z různých důvodů. Často bývá také opomíjeno téma, které se stalo aktuálním s rozvojem sociálních sítí a to bezpečnost užívání médií. Přitom je to jedna z prioritních oblastí prevence rizikového chování. Nabízí se zde uplatnění sociálních pedagogů. Uplatnění sociálního pedagoga lze hledat v oblasti prevence, kde je cílem utváření zdravého životního způsobu (primární prevence) a v oblasti terapie (sociálně pedagogická kompenzace), kde jde o vyrovnání nedostatků,

kteře způsobily negativní vlivy prostředí. Význam sociální pedagogiky se v poslední době zvyšuje a roste i význam kvalitních volnočasových aktivit pro prevenci rizikového chování (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 169-173).

4.2.1 Sociální pedagog v nízkoprahových sociálních službách pro děti a mládež

Nízkoprahové sociální služby pro děti a mládež (dále jen NSDM) jsou specifickou službou sociální prevence podle zákona č. 108/2006 Sb., O sociálních službách. Zákon vymezuje NSDM jako službu poskytující ambulantní nebo terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy (ZÁKON Č. 108/2006 Sb., O sociálních službách [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>). Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením zdravotních a sociálních rizik spojených s jejich životním způsobem, umožnit jim lepší orientaci v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky pro řešení jejich obtížné životní situace. Službu je možno poskytovat anonymně (Prováděcí vyhláška č. 505/2006 zákona O sociálních službách č. 108/2006 Sb. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_505-2006.pdf). Služby v NSDM jsou postavené na principu nízkoprahovosti, tedy snižování práhu pro vstup do služby. Jedná se o dobrovolnost, bezplatnost, možnost zůstat v anonymitě, otevírací doba služby, která je v odpoledních a večerních hodinách, kdy mají dospívající volný čas. NSDM poskytují ze zákona čtyři typy činností, které mají směřovat k řešení nepříznivé sociální situace klienta. Jedná se o výchovně vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (Prováděcí vyhláška č. 505/2006 zákona O sociálních službách č. 108/2006 Sb.). Kvalifikace sociálního pedagoga je zde dostatečná pro výkon profese sociálního pracovníka (jak je již popsáno výše). Dle názoru autorky by v NSDM ale mohly fungovat obě profese souběžně. Sociální pracovník se lépe orientuje v oblastech sociální práce, sociální pedagog by se mohl více zaměřovat na preventivně pedagogické aktivity.

Nešpor (2010, s. 4, 5) vymezuje dovednosti k vytvoření mediální gramotnosti. Jedná se o dovednosti sebeovlivňování (schopnost motivovat se ke zdravému způsobu

života, schopnost chránit a posilovat své vlastní zdravé sebevědomí, schopnost plánovat čas a efektivně regulovat čas u počítače, umět odpočívat, naučit se relaxovat apod.) a sociální dovednosti a schopnosti (schopnost čelit sociálnímu tlaku, schopnost čelit reklamě a dalším negativním vlivům ve virtuálním světě, schopnost asertivně komunikovat, schopnost rozhodovat se a nést za to následky, budovat síť sociálních vztahů a umět odmítnout nevhodnou společnost – i na internetu). Všechny výše zmíněné schopnosti a dovednosti se snaží pracovníci NSDM u klientů rozvíjet a podporovat. Proto by měl mít sociální pedagog možnost uplatnění i v NSDM, protože zde může tyto dovednosti rozvíjet pomocí výchovně-vzdělávacích a preventivních aktivit. Má zde možnost působit na dospívající v jejich volném čase, v bezpečném prostoru a jejich přirozeném prostředí a doplnit tak školní mediální výchovu, které se nedostává takové pozornosti, jaké by bylo třeba. To dokládá i zajímavý projekt Terénní práce s dětmi a mládeží v prostředí internetu. Tradiční terénní pracovník chodí do přirozeného prostředí dospívajících a pracuje s nimi přímo v ulicích, kde tráví svůj volný čas. Výše zmíněný projekt vychází z faktu, že internet je pro dospívající frekventovaným prostředím, které je ale ze strany pomáhajících pracovníků nepodchyceno. Díky tomuto projektu mají pracovníci možnost pracovat i s klienty, které by normálně nepotkali. Projekt Streetwork online vznikl v roce 2010 a iniciovala ho Česká asociace streetwork. Terénní pracovníci zde pracují s dětmi a mládeží ve věku 10-26 let, které nemohou, neumějí nebo nechtějí využívat jinou formu odborné pomoci. Komunikačním portálem je webová stránka www.jdidoklubu.cz (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 173, 174).

5 Související výzkumné šetření

5.1 Vědecko-výzkumný předpoklad, výzkumný problém, výzkumné otázky

Vědecko-výzkumný předpoklad byl stanoven následovně: Sociální pedagogové mají teoretické znalosti o rizicích spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými, ale neví, jak s nimi systematicky pracovat.

Výzkumný problém: Jaké jsou možnosti působení sociálních pedagogů v rámci prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými.

Hlavní výzkumná otázka: Věnují se sociální pedagogové prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými?

Dílčí výzkumné otázky:

- Mají sociální pedagogové teoretické znalosti týkající se rizik spojených s používáním sociálních sítí?
- Setkávají se sociální pedagogové ve své praxi s rizikovým chováním spojeným s používáním sociálních sítí u dětí a mladistvých?
- Jaké techniky a prostředky sociální pedagogové v prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými využívají?

5.2 Charakteristika výzkumného šetření

Vzhledem k cíli práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, a to z toho důvodu, že v práci nejde příliš o to získat statistická data, ale kvalitativně zanalyzovat působení sociální pedagogů v oblasti prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými.

Jako metoda sběru dat byl zvolen online rozhovor, z důvodu oboustranných nesporných výhod. Pro respondenty je jednodušší odpovědět ve volné chvíli na otázky,

než se osobně setkávat. Tato metoda byla zvolena i z důvodu, že není cílem zkoumat např. emoce respondentů, ale jejich slovní sdělení. Tato teorie byla ověřena tím, že se dvěma respondenty byl veden klasický rozhovor „face to face“. Aby byla zachována výpovědní hodnota rozhovorů, byli respondenti informováni o tom, že je autorka výzkumu může kontaktovat v případě nejasností odpovědí. Tím bylo ošetřeno riziko, že některý z respondentů neporozumí otázce nebo na ni odpoví příliš stručně. Otázky rozhovoru jsou v příloze této práce.

Data byla analyzována pomocí otevřeného kódování. Otevřené kódování je pojmenování událostí, případů nebo dalších významných obsahů zkoumaného textu. Obsah kódů je vymežován výroky a vztahy mezi nimi. Z kódů jsou pomocí porovnávání významů jednotlivých příkladů a přidělování stejných jmen podobným jevům, vytvářeny kategorie, které shrnují významy do obecnějších kategorií (Trousil, Jašíková, 2015, str. 127, 128).

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Respondenti byli vybíráni z pracovníků NSDM, převážně z organizace, která působí v Praze a má svá zařízení v různých lokalitách. Jako doplnění byli do výzkumného šetření zařazeni respondenti, kteří působí jako pracovníci NSDM ve Středočeském a Královéhradeckém kraji. Podmínkou pro zařazení do výzkumného šetření bylo sociálně pedagogické vzdělání.

Respondenti se pohybují ve věkovém rozmezí 24 – 32 let. Z vybraných respondentů šest působí v nízkoprahovém klubu pro děti a mládež a dva respondenti působí jako terénní pracovníci pro děti a mládež.

5.4 Realizace výzkumného šetření

Celkem bylo zrealizováno osm rozhovorů, šest rozhovorů proběhlo online formou, dva rozhovory byly pro kontrolu realizovány „face to face“.

Na podzim 2017 probíhalo vytipování a oslovování možných respondentů do výzkumného šetření. Autorka práce potenciálním respondentům představila cíl práce a stručně charakterizovala, čím se práce zabývá.

V lednu 2018 probíhala přípravná fáze výzkumu, kdy byl stanoven vědecko-výzkumný předpoklad, výzkumný problém, hlavní a dílčí výzkumné otázky (dále jen DVO). V této fázi byly také stanoveny otázky do rozhovoru, které byly formulovány v souladu s výzkumnými otázkami.

V únoru 2018 probíhala samotná realizační fáze, kdy se autorka práce sešla s dvěma respondenty k realizaci rozhovoru. Dalším respondentům byly otázky zaslány e-mailem spolu s průvodními informacemi o tom, že výzkum je anonymní a do kdy je potřeba odpovědi zaslat zpět. Celkem bylo předem domluveno jedenáct respondentů, tři respondenti se ale nakonec výzkumného šetření nezúčastnili.

Poslední fází výzkumného šetření bylo vyhodnocování rozhovorů, jejich interpretace a vyvozování závěrů. Tato fáze probíhala v březnu 2018.

5.5 Analýza dat

K analýze získaných dat byla využita metoda otevřeného kódování. Opakovaným čtením textu byly vyznačeny podobnosti ve výrocích respondentů, které byly označeny kódy. Kódy byly na základě podobnosti sloučeny do tzv. kategorií. Následuje výčet kategorií, u každé jsou potom vyznačeny i jednotlivé kódy a odpovědi respondentů, které jsou citované nebo parafrázované.

Seznam kategorií

- Velké množství rizik
- Aktuálnost tématu
- Rizika, se kterými se setkávají u svých klientů
- Techniky a prostředky prevence
- Definované postupy práce

- Rozdílnost vnímání přínosnosti sociálně pedagogického vzdělání
- Potřeby pracovníků
- Nápady na zlepšení práce v oblasti prevence

DVO 1: Mají sociální pedagogové teoretické znalosti týkající se rizik spojených s používáním sociálních sítí?

Velké množství rizik

- Kyberšikana
- Závislost na sociálních sítích
- Fake news, hoax, dezinformace
- Sexting
- Zneužití účtu, osobních informací, dat
- Kyberstalking
- Kybergrooming
- Trestně právní rizika
- Anonymita

Všichni respondenti na otázku, zda znají nějaká rizika spojená s používáním sociálních sítí, odpověděli kyberšikana. Obecně ji respondenti charakterizují jako šikanu skrz moderní technologie, zmiňují zakládání falešných profilů, psaní výhružných zpráv, zesměšňování obětí. Respondent č. 1 říká: *„Tím, jak se online trochu stírají ty strachy lidí a hranice tím, že je to takový odosobněný, tak si myslím, že si tam lidi víc dovolí. A je i jednodušší k té šikaně sklouznout. Ta forma toho kontaktu k tomu úplně nahrává – dají se tam skvěle vystavit cizí neúspěchy, stáhnout fotky a pak s nimi někoho prudit, případně vytvořit nějakou fakeovou fotku, kterou na to použiju...“* Respondent č. 4 kyberšikanu vysvětluje následovně: *„Někteří děti šikanují své oběti přes sociální sítě tak, že vykládají různá ponižující videa a foto svých obětí, aby se to nejrychleji rozšířilo.“* Respondent č. 5 o kyberšikaně říká, že je záladnější, než klasická šikana, protože není tak zjevná, a díky tomu může být velice nebezpečná.

Respondenti č. 1, 2, 3, 4, 5, 6 a 7 vnímají jako další riziko sociálních sítí možný vznik závislosti. Podle respondenta č. 1 to velmi souvisí i se zdravím, trávením volného času a s oblastí vztahů a komunikace. Konkrétně uvádí, že klienti dávají přednost komutaci na Facebooku před reálnými kontakty s lidmi a považují to za plnohodnotnou formu interakce. Respondent č. 2 uvádí v souvislosti s tím nereálné představy o sobě a druhých, lidé se tam porovnávají s ostatními, a to může mít za následek snížené sebevědomí. Respondent č. 3 charakterizuje závislost na sociálních sítích jako *„zanedbávání jiných vztahů než těch virtuálních, rezignace na jiné zájmy, apod.“* Respondent č. 4 říká že *„někteří jedinci jsou závislí na sociálních sítích s tím, že musí neustále kontrolovat svůj profil, nahlížet na život ostatních, neustále aktualizovat osobní události.“* Respondent č. 5 závislost vnímá tak, že člověk ztrácí kontakt s reálným světem, ztrácí sociální kontakty a stává se pasivním. Respondent č. 7 vnímá u závislosti i měření oblíbenosti počtem „lajků“ a neschopnost komunikovat v reálném světě.

Respondenti č. 1, 3, 7 a 8 uvedli jako další možné riziko snadné šíření fake news, hoaxů a dezinformací. Respondent č. 1 říká: *„Dochází tam taky k různým dezinformacím a šíření fake news, takže v tom vlastně vidím další výrazné riziko.“*

Riziko sextingu uvedli respondenti č. 5, 6, 7 a 8. Respondent č. 5 sexting charakterizuje následovně: *„Jedná se o sdílení lechtivého materiálu se sexuálním podtextem prostřednictvím internetu.“* Respondent č. 6 říká, že je to *„šíření zpráv a materiálů se sexuálním podtextem.“* Respondent č. 7 zdůrazňuje, že bychom měli děti učit nebát se to ohlásit. Respondent č. 8 to charakterizuje jako *„rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem.“*

Dalším rizikem, které vnímají respondenti č. 3, 4, je zneužití účtu, osobních informací a dat. Respondent č. 3 uvádí zneužití účtu k vytvoření falešného profilu a zneužití osobních informací, které může souviset i s kyberšikanou. Respondent č. 4 v této souvislosti uvádí hackery, kteří se mohou nabourat do účtu a využít tak citlivá data, která si mezi sebou lidé posílají.

Respondenti č. 5 a 6 dále uvádí kyberstalking. Respondent č. 5 ho charakterizuje jako *„nebezpečné pronásledování prostřednictvím internetu a mobilních telefonů.“* Podle respondenta č. 6 je to *„pronásledování skrze technologie.“*

Respondent č. 5 dále uvádí kybergrooming, „*kdy člověk manipuluje s jiným prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, např. se vydává za někoho jiného s cílem se s tímto člověkem setkat.*“

Respondent č. 1 dále uvádí trestně právní rizika, kam řadí vystavování fotek bez souhlasu druhého, domlouvání trestné činnosti a vydírání.

Respondent č. 4 uvádí anonymitu. Její riziko vnímá následovně: „*V některých případech my vlastně nevíme, kdo se skrývá na opačné straně internetu. Pod záminkou našich známých mohou z nás, naivních uživatelů, vymámit různé informace, zneužít je, vydírat.*“

Rozdílnost vnímání přínosnosti sociálně pedagogického vzdělání

- Vzdělání užitečné nebylo
- Vzdělání bylo užitečné částečně
- Vzdělání užitečné bylo

Respondenti č. 2, 3 a 8 uvádí, že vzdělání užitečné nebylo. Respondent č. 3 k tomu říká: „*Vědomosti o tématech týkajících se sociálních sítí a internetu obecně, jsem načerpal buď samostudiem, nebo absolvováním kurzů.*“ Respondent č. 8 dodává: „*Většinu věcí jsem se naučila a dozvěděla až z praxe.*“

Respondent č. 5 uvádí, že vzdělání bylo částečně užitečné. Říká, že škola mu poskytla teoretické znalosti, ale jak věci reálně řešit, se naučil až v praxi.

Respondenti č. 1, 4, 6 a 7 vnímají sociálně pedagogické vzdělání jako užitečné. Respondent č. 1 sděluje: „*Myslím, že v tom, že jsem si zvědomila důležitost a výhody práce ve skupině. Doposud jsem jela spíš na vlně práce individuální, rozhovory a tak, v tom jsem se cejtila jistá a věděla jsem, že to má na klienty nějaký efekt. Ale díky vzdělání v oblasti sociální pedagogiky a svým nabytým zkušenostem vnímám čím dál víc jako důležité kombinovat individuální pohovory víc se skupinovými aktivitami, diskuzemi, různými tematickými hrami a aktivitkami, které ty klienty budou neformální, pro ně zkousnutelnou formou vzdělávat a rozvíjet.*“ Respondent č. 4 uvádí, že vzdělání bylo přínosné pro lepší orientaci v tématu, a že získal všeobecné informace, jak

preventivně působit na klienta. Respondent č. 6 také uvádí jako přínos širší orientaci v tématu, a to, že se naučil tvorbu preventivních programů. Respondent č. 7 vidí přínos v sociálně pedagogickém vzdělání „nejvíc asi v přístupu ke klientům, i když to mě stejně potvrdila a naučila až praxe. Spíš filozofický základ pro kontaktní práci a třeba citlivost k etickým otázkám.“

Potřeby pracovníků

- Vypracovaná metodika, jasné postupy
- Informace o tom, jak fungují jednotlivé sociální sítě
- Materiál přímo pro klienty
- Vzdělávat se, větší přehled

Respondenti č. 3 a 4 uvádí, že by ke své další práci a orientaci v tématu potřebovali vypracovanou metodiku a jasné postupy, jak je možné rizikům předcházet, ale i jak vzniklé problémy řešit.

Respondent č. 1 by potřeboval mít zásadní informace o tom, jak fungují jednotlivé sociální sítě, aby nemusel číst podmínky užívání jednotlivých sítí.

Respondenti č. 1, 2, 7 a 8 by uvítali materiál, který by byl užitečný přímo pro klienty. Respondenta č. 1 by např. zajímalo, jak funkčně využívat Facebook k preventivnímu působení a propagaci jejich činnosti. Respondent č. 2 by potřeboval specializovanou literaturu a filmy, která by přijatelnou formou pro teenagery upozorňovala na rizika, ale zároveň aby sociální sítě nedémonizovala. Respondent č. 7 v této souvislosti říká: „*Super by byla třeba nějaká aplikace pro klienty a pracovníky nízkoprahových programů, aby tam s nimi mohli komunikovat/hrát si/poradit, apod. Jít jim blíž, ale bezpečně.*“ Respondent č. 8 uvádí, že by bylo dobré uspořádat besedu s odborníkem.

Respondenti č. 1, 2 a 5 uvádí, že by se pro lepší práci potřebovali dále vzdělávat a mít větší přehled. Respondenta č. 1 zajímá „*právní stránka, co můžu konkrétně dělat, když jsou tam porušený moje práva a jak to řešení přenést do reálu.*“ Respondent č. 2 uvádí, že potřebuje „*vzdělávat se v tomto tématu, především proto, že se objevují stále nové soc. sítě a možnosti, tak abych se v tom orientovala.*“ Respondent č. 5 by uvítal

„ještě větší přehled o tom, jaké konkrétní instituce se kyberšikanou a úskalími internetu zabývají, aby s takovými institucemi pak mohla dobře fungovat spolupráce, pokud se objeví klient s takovým problémem.“

Respondenta č. 6 nenapadá nic, co by ještě ke své práci potřeboval.

DVO 2: Setkávají se sociální pedagogové ve své praxi s rizikovým chováním spojeným s používáním sociálních sítí u dětí a mladistvých?

Aktuálnost tématu

Všichni respondenti vnímají téma rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými jako aktuální. Respondent č. 1 říká: *„Vnímám to jako velmi aktuální a to z hlediska svého, jako pracovníkého, tak klientského, kdy vidím, jak je pro klienty přirozené trávit čas online, ale jak si častokrát ta rizika neuvědomují, protože to maj tak, protože je pro ně přirozený tam trávit čas a dělaj to všichni.“* Respondenti č. 2, 3, 7 a 8 to vnímají jako velmi aktuální a důležité. Respondent č. 4 to označuje za *„nejaktuálnější problém této doby.“* Respondent č. 5 uvádí: *„Prevenci v této oblasti vnímám jako velice důležitou, jelikož internet, počítače, telefony, apod. v dnešní době neodmyslitelně patří do našich životů.“* Respondent č. 6 považuje preventivní působení v této oblasti za důležité už od útlého věku.

Rizika, se kterými se setkávají u svých klientů

- Kyberšikana
- Oblast vztahů, závislost
- Sexting
- Neznámí lidé a přidávání do přátel
- Seznamování se přes internet, rande

Respondenti č. 2, 3, 4 a 6 uvádí, že během své praxe s klienty řešili kyberšikanu. Respondent č. 2 radil klientce zálohovat si zprávy, nereagovat na ně a společně řešili, komu o tom říct. Respondent č. 3 řešení směřoval na to, aby klient neodpovídal na nenávistné komentáře, společně nahlásili falešný profil a hledali řešení v reálném světě. Respondent č. 4 uvádí, že pracují spíše preventivně, vedou diskuze na toto téma,

připomínají dětem, že si mají zabezpečit profily, nezapomínat se odhlašovat apod. Respondent č. 6 uvádí, že s klientem sestavili individuální plán na řešení situace a že se tomuto tématu věnují velmi často v preventivních blocích.

Se závislostí a potížemi v oblasti vztahů se u svých klientů setkali respondenti č. 1 a 4. Pracují s tím hodně preventivní formou. Respondent č. 1 uvádí, že *„klienti si často neuvědomují, že to je problém, kterej by třeba v reálný komunikaci nenastal, takže tady to musím často pojmenovávat za ně. Další věc, kterou nevnímají, je ten čas, který tam tráví, takže často zvědomuju, že jsou tam fakt dlouho... Osvědčilo se mi tyhle věci reflektovat a pojmenovávat.“*

Se sextingem se u svých klientů setkali respondenti č. 6 a 8. Respondent č. 6 sestavil s klientem individuální plán na řešení situace. Respondent č. 8 řešil situaci následovně: *„Nejdříve jsme se snažily domluvit s člověkem, který fotografii sdílel. Poté jsme kontaktovaly provozovatele stránek, aby fotografii smazal. S klientkou jsme zvažovaly i nahlášení celého případu policii. Také jsme s klientkou probraly bezpečné používání internetu.“*

Respondenti č. 5 a 7 ve své praxi řešili problém přidávání cizích lidí do přátel. Respondent č. 5 řešil s klientkou to, že si ji do přátel přidávali cizí lidé. Společně prošli nastavení jejího facebookového profilu, aby nevystavovala citlivé údaje, vysvětlili si, že nemůže vědět, kdo se za jménem nebo přezdívkou skrývá, zrealizovali aktivitu „semafor“, aby určili, které údaje jsou citlivé a které ne. Respondent č. 7 naopak uvádí, že se poměrně často setkává s tím, že si klienti přidávají do přátel úplně cizí lidi, aby měli víc přátel.

Respondent č. 7 dále uvádí, že se klienti seznamují na internetu a domlouvají si rande pomocí sociálních sítí. V takovém případě s nimi probírá, jak takové rande ošetřit, aby bylo bezpečné.

DVO 3: Jaké techniky a prostředky sociální pedagogové v prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými používají?

Techniky a prostředky prevence

- Preventivní programy a metody primární prevence ze škol
- Diskuze, besedy, rozhovory
- Poradenství
- Informační servis
- Informační nástěnky
- Manuál práce na Facebooku

Respondenti č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 uvádí, že k prevenci využívají preventivní programy a metody primární prevence realizované ve školách. Respondent č. 1 uvádí jako příklad aktivitu na hraní online komunikace v reálném světě. Respondenti č. 2, 3, 4, 5 a 7 využívají strukturované preventivní programy složené z interaktivních bloků, které se využívají v primární prevenci na školách. Respondent č. 2 říká, že prevenci realizují i v rámci týdenních pobytů, kde jsou zařazené bloky z primární prevence na toto téma a využívají i skupinovou práci. Respondent č. 6, uvádí, že zařazují promítání dokumentárních filmů, hraní scének na toto téma, vědomostní kvízy a soutěže.

Diskuze, besedy a rozhovory jako preventivní metodu využívají respondenti č. 1, 3, 4, 6, 7 a 8. Respondent č. 1 uvádí, že si s klienty např. povídá o tom, jak na sociálních sítích fungují. Respondent č. 3 říká, že s klienty diskutují nad výhodami a nevýhodami sociálních sítí. Respondenti č. 4, 6 a 8 uvádí, že na toto téma vedou časté besedy. Respondent č. 7 říká: „*Jinak v rámci rozhovorů reagujeme na to, co klienti dělají a řeší, a to se sociálních sítí týká velmi často.*“

Poradenství spojené s riziky sociálních sítí uvádí respondenti č. 1 a 8. Respondent č. 1 s klienty mluví např. o tom, jak komunikovat online, nebo jak si zabezpečit profil. Respondent č. 8, uvádí, že si s klienty povídají o tom, jak řešit již vzniklé problémy.

Respondenti č. 1 a 7 uvádějí, že v rámci prevence svým klientům poskytují i informační servis. Respondent č. 7 konkrétně uvádí „*předávání pravdivých informací, aby se potom mohli na základě nich sami rozhodnout, jak budou situaci řešit.*“

Informační nástěnky využívají respondenti č. 3, 5, 6 a 8. Na nástěnkách mají vyvěšené desatero bezpečného internetu a informace, kam se obrátit v případě kyberšikany, nebo když na internetu narazí na nebezpečný obsah.

Respondenti č. 3 a 7 uvádí, že mají zpracovaný manuál, jak zacházet s Facebookem služby. Respondent č. 7 v souvislosti s tím říká: „*Zároveň na náš klubový Facebook zařazujeme informace o bezpečném používání internetu a odkazy na stránky, kde si mohou třeba sami ověřit, jestli jsou informace, ke kterým se dostali pravdivé nebo nikoli.*“

Definované postupy práce

- Přímo definované nemají
- Částečně
- Mají zpracované postupy na řešení konkrétních situací
- Metodický manuál na práci s Facebookem služby

Respondenti č. 2, 4, 5, 7 uvádí, že nemají přímo definovaný postup, jak s těmito jevy pracovat. Respondent č. 2 uvádí, že mají možnost téma přinést na intervizi nebo supervizi. Respondent č. 5 říká, že mají dáno obecně, že mohou poskytovat základní poradenství, preventivně působit a případně delegovat klienta na jinou službu. Respondent č. 7 uvádí, že záleží na každém pracovníkovi, jak bude s daným tématem a klientem pracovat.

Respondent č. 3 říká, že mají pracovní postup definovaný částečně. Využívají program primární prevence, který má detailně zpracovaný program na téma bezpečnost na internetu.

Respondenti č. 6 a 8 mají zpracované postupy na řešení konkrétních situací.

Respondenti č. 1, 3 a 7 mají zpracovaný manuál na práci s Facebookem služby. Respondent č. 1 k tomu říká: „*Máme metodické pokyny, které je o tom, jak se pracovník NSDM má chovat na pracovním Facebooku. A ten nějak rámcově vymezuje, co je a není vhodné na FB s klienty řešit, jakou formou se s klienty na FB vůbec bavit, jak se na FB projevovat, jaký to má rizika ta práce na FB a tak.*“ Respondent č. 7 uvádí: „*Máme facebookovou metodiku, která ale spíše ošetřuje naši komunikaci na FB s klienty a to, že je v řešení jejich životních situací směřujeme na kluby a do zázemí. Máme tak jistotu, že skutečně budeme mluvit s danou osobou a také to, že budeme moci vysvětlit, jak věci myslíme, a nedojde k dezinformacím, což se na sociálních sítích stává.*“

Nápady na zlepšení práce v oblasti prevence

- Rodina
- Škola
- Kurz
- Mluvit o tom s dětmi
- Interaktivní pomůcky

Respondenti č. 2, 3, 5 a 6 spatřují možnosti na zlepšení prevence už v rodinách. Respondent č. 2 uvádí důležitost vzdělávat rodiče „*protože ty se v této sféře, na rozdíl od jejich dětí, příliš neorientují.*“ Respondent č. 3 také uvádí důležitost vzdělávání rodičů v této oblasti. Respondent č. 5 říká, že je s prevencí nutné začínat co nejdříve, nejlépe v rodině. Respondent č. 6 vnímá důležitost prevence v rámci rodiny a celé společnosti.

Respondenti č. 2, 3, 5 vnímají možnosti zlepšení prevence ve školách. Respondent č. 2 si myslí, že by bylo ideální, „*aby se tomu věnovali učitelé ve škole už na prvním stupni. Kde jinde se s nimi dá systematicky a dlouhodobě pracovat.*“ Respondent č. 3 má v této souvislosti nápad na „*vzdělávání pedagogů a zařazení relevantních informací a postupů při setkání s negativními jevy o tématu do školních osnov.*“ Respondent č. 5 tvrdí, že se s rizikovými jevy setkávají už děti v mateřských školách, díky větší dostupnosti moderních technologií. S prevencí by se tak mělo začít co nejdříve.

Respondent č. 1 navrhuje kurz, který by byl formou workshopů a aktivit, které by se pak daly využít v přímé práci s klienty. Dále navrhuje kurz, který by byl jak pro pracovníky sociálních služeb, tak pro pracovníky ve školství. Došlo by k prolnutí obou odvětví, výměně zkušeností, napojení se na působení školy.

Respondenti č. 7 a 8 si myslí, že je důležité o tom více s dětmi mluvit. Respondent č. 7 říká: „*Uvědomit si, že oni jsou odborníky na používání soc. sítí. Pořád je jenom nestrašit riziky, ale nechat si od nich taky poradit, vysvětlit, jak jim pomáhají, proč jsou pro ně důležité apod.*“ Respondent č. 8 uvádí: „*U našich klientů pomáhalo bavit se o konkrétních situacích, které se reálně stali. Nejlépe situace, které se stali jejich vrstevníkům.*“

Respondent č. 1 dále uvádí, že by byly vhodné i nějaké interaktivní pomůcky. Jako příklad uvádí interaktivní online publikaci, nebo nějakou hru pro klienty, např. „*příběhovku nebo rpgčko*“.

Respondent č. 4 uvádí, že žádné konkrétní nápady na zlepšení práce nemá, využívá již dostupné zdroje.

5.6 Shrnutí a interpretace výsledků výzkumného šetření

DVO 1: Mají sociální pedagogové teoretické znalosti týkající se rizik spojených s používáním sociálních sítí?

Velké množství rizik

Všichni respondenti uvedli, že znají rizika používání sociálních sítí. Rizika, která uváděli, dokázali jasně a srozumitelně vysvětlit. Z toho vyplývá, že oslovení sociální pedagogové teoretické znalosti týkající se těchto rizik mají. Všichni respondenti jako nejvýznamnější riziko považují kyberšikanu, dále vznik závislosti na sociálních sítích, to souvisí i s oblastí vztahů a komunikace. Jako riziko vnímají i šíření fake news, hoaxů a dezinformací. Uvědomují si i možnost zneužití účtu, osobních informací a dat. Stejně jako autorka práce vnímají jako riziko kyberstalking, kybergrooming a sexting. Další

možné riziko spatřují v trestně právních oblastech a v anonymitě. Z tohoto výčtu je patrné, že rizik je opravdu mnoho.

Rozdílnost vnímání přínosnosti sociálně pedagogického vzdělání

Přínos vzdělání v oblasti sociální pedagogiky k tomuto tématu je vnímán různě. Z oslovených respondentů tři nevnímají sociálně pedagogické vzdělání za užitečné pro tuto oblast práce, jeden respondent uvádí částečný přínos, čtyři respondenti uvádí, že vzdělání přínosné bylo. Přínos vidí např. v tom, že si uvědomují přínosnost práce se skupinou a více ji využívají, získali širší orientaci v tématu, základ pro kontaktní práci.

Potřeby pracovníků

Respondenti uvádí, že by ke své další práci potřebovali vypracovaný metodický manuál a jasné postupy, jak je možné rizikům předcházet a jak řešit již vzniklé problémy. Dále by uvítali informace o tom, jak fungují jednotlivé sociální sítě, aby u všech nemuseli číst podmínky užívání. Respondenti si myslí, že by byl dobrý nějaký materiál, který by byl určen přímo pro klienty. Jako příklad uvádí literaturu a filmy pro teenagery nebo aplikaci na komunikaci mezi pracovníkem a klientem. Respondenti mají potřebu se v této oblasti dále vzdělávat a mít větší přehled, protože moderní technologie a sociální sítě se neustále vyvíjí.

DVO 2: Setkávají se sociální pedagogové ve své praxi s rizikovým chováním spojeným s používáním sociálních sítí u dětí a mladistvých?

Aktuálnost tématu

Všichni respondenti vnímají téma jako velmi aktuální a důležité. Označují to za nejaktuálnější problém této doby, protože internet a moderní technologie se stávají

součástí našeho každodenního života a je proto důležité se věnovat prevenci už od útlého věku.

Rizika, se kterými se setkávají u svých klientů

Aktuálnost tématu potvrzuje i fakt, že se všichni respondenti s nějakým výše zmíněným rizikem během své práce u svých klientů setkali. Jednalo se o kyberšikanu, závislost a oblast vztahů a komunikace, sexting, přidávání do přátel neznámých lidí, seznamování se přes internet a domlouvání si rande na sociálních sítích.

DVO 3: Jaké techniky a prostředky sociální pedagogové v prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými používají?

Techniky a prostředky prevence

Respondenti uvádějí, že využívají preventivní programy a metody primární prevence využívané na školách. Jako podpůrný materiál využívají informační nástěnky. S klienty vedou diskuze, besedy a rozhovory na toto téma. Zároveň klientům poskytují informační servis, aby měli dostatek informací o dané problematice a mohli se sami rozhodnout, jak se zachovají. Také svým klientům poskytují poradenství na možnosti řešení již vzniklých problémů. Dále respondenti uvádí, že využívají Facebook služby, kam dávají např. informace o bezpečném používání internetu, nebo kde si mohou jejich klienti ověřit pravdivost informací.

Definované postupy práce

Z oslovených respondentů čtyři uvádějí, že nemají definované postupy práce, jak s těmito rizikovými jevy pracovat. Mají obecně definované postupy práce, že mohou poskytovat základní poradenství, preventivně působit a delegovat klienty na jiná pracoviště. Klientské případy mohou vzít na intervizi nebo supervizi. Dále jeden

respondent uvádí, že mají postupy definované částečně, mají k dispozici detailně zpracovaný program primární prevence týkající se bezpečnosti na internetu. Z oslovených respondentů mají pouze dva jasně zpracované postupy na řešení jednotlivých konkrétních situací. Zpracovaný metodický materiál na práci s Facebookem služby mají tři respondenti.

Nápady na zlepšení práce v oblasti prevence

Respondenti vnímají rodinu a její působení na prevenci v této oblasti jako zásadní. Uvádějí zde např. vzdělávání rodičů, protože se v používání internetu a sociálních sítí neorientují tak, jako jejich děti. Další možnosti zlepšení prevence spatřují v oblasti školy. Uvítali by, aby se tomu věnovali už v mateřských školách, kdy se děti poprvé setkávají s moderními technologiemi a internetem, případně na 1. stupni základní školy. Dále by uvítali vzdělávání pedagogů v této oblasti a zařazení informací a postupů do školních rámcových vzdělávacích programů. Dalším nápadem na zlepšení práce v oblasti prevence rizikových jevů na sociálních sítích je kurz, který by byl složen převážně z workshopů a aktivit, které by se pak daly využít v přímé práci s klienty. Dále také kurz pro pracovníky v sociálních službách a ve školství, kde by mohlo dojít k prolnutí obou odvětví, výměně zkušeností a navázání práce NSDM na práci školy. Dále respondenti uvádí, že je důležité nebát se o tom s dětmi mluvit. Říkají, že děti jsou odborníci na sociální sítě, proto si od nich nechat poradit, vysvětlit, riziky nestrašit a využít je pro svou práci. Zároveň s nimi mluvit o konkrétních situacích, které se staly nejlépe jejich vrstevníkům. Respondenti by také uvítali interaktivní pomůcky pro přímou práci s klienty, jako je např. interaktivní online publikace, nebo hra pro klienty.

Hlavní výzkumná otázka byla stanovena následovně: Věnují se sociální pedagogové prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými? Cílem práce bylo na základě odborných zdrojů popsat nejpoužívanější sociální sítě v České republice a možná rizika spojená s jejich používáním, zmapovat možnosti sociální pedagogiky a sociálních pedagogů v oblasti prevence těchto rizik a ve výzkumném šetření zjistit, zda se sociální pedagogové věnují prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými. Z výše uvedeného výzkumného

šetření vyplývá, že oslovení sociální pedagogové mají teoretické znalosti o rizicích spojených s používáním sociálních sítí, téma považují za velmi aktuální, což dokazuje i fakt, že se s rizikovými jevy spojenými s používáním sociálních sítí setkávají u svých klientů. Oslovení sociální pedagogové se ve své práci v NSDM věnují prevenci v této oblasti. Respondenti uváděli jednotlivé příklady, jak s těmito jevy preventivně pracují.

Hlavní výzkumná otázka tedy byla zodpovězena.

Vědecko-výzkumný předpoklad byl stanoven následovně: Sociální pedagogové mají teoretické znalosti o rizicích spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými, ale neví, jak s nimi systematicky pracovat. **Vědecko-výzkumný předpoklad lze považovat částečně za správný.** Oslovení sociální pedagogové sice mají dostatečné teoretické znalosti, i přesto by ale uvítali další vzdělávání v této oblasti, protože moderní technologie a sociální sítě se neustále vyvíjí. Během své práce v NSDM s rizikovými jevy spojenými s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými preventivně pracují, často ale intuitivně, nebo převzatými postupy od jiných kolegů či služeb, např. z programu primární prevence na školách. Proto by sociální pedagogové uvítali vypracovaný metodický manuál, kde by byly jasně definované postupy, jak s danou problematikou konkrétně pracovat.

Závěr

Cílem práce bylo popsat nejpoužívanější sociální sítě v České republice. Při naplňování tohoto cíle jsem se potýkala s nedostatkem odborných zdrojů, kde by bylo popsáno, jak jednotlivé sociální sítě fungují. Z tohoto důvodu jsem se musela uchýlit i k méně odborným internetovým zdrojům.

Dalším cílem bylo popsat možná rizika spojená s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými a zmapovat možnosti sociální pedagogiky a sociálních pedagogů v oblasti prevence těchto rizik. Popsat vybraná rizika se myslím podařilo, ale i jak vyplývá z výzkumného šetření, rizik spojených s používáním sociálních sítí je opravdu mnoho. Při zmapování možností sociální pedagogiky a sociálních pedagogů v oblasti prevence těchto rizik jsem narazila na to, že nikde není definováno, jak by s tím měli konkrétně sociální pedagogové pracovat. Jsou obecně popsány možnosti prevence, když už se ale mluví o sociální pedagogice nebo o sociálních pedagogích, bývá to v souvislosti se školou a se školními metodiky prevence. Nikde není definováno, jak by s tímto tématem mohl pracovat sociální pedagog např. v oblasti volného času dětí a mládeže, kde má ideální možnost na ně působit např. zážitkovou formou.

Ve výzkumném šetření bylo cílem zjistit, zda se sociální pedagogové věnují prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými. Vzhledem k cíli práce byla jako nejvhodnější stanovena kvalitativní forma výzkumu, polostrukturovaný rozhovor. Tento cíl se podařilo naplnit. Rozhovory byly realizovány online formou, pro jejich oboustrannou nespornou výhodu. Jako doplnění a ověření správnosti hypotézy, že je cílem analyzovat obsah sdělení a např. emoce, mimika, apod. nemají na výzkumné šetření vliv, byly dva rozhovory realizovány „face to face“. Celkem bylo realizováno osm rozhovorů se sociálními pedagogy, kteří pracují v nízkoprahových službách pro děti a mládež. Výzkumný vzorek byl vybrán z NSDM proto, že autorka práce zde začala během svého studia pracovat.

Z realizovaného výzkumného šetření vyplývá, že oslovení respondenti mají teoretické znalosti o rizicích spojených s používáním sociálních sítí. Větší část oslovených respondentů vnímá sociálně pedagogické vzdělání v této oblasti za přínosné, poskytlo jim to větší orientaci v tématu a lepší přístup ke klientské práci, uvědomují si

přínos práce se skupinou a více ji využívají. Jsou zde ale i patrné potřeby sociálních pedagogů na další vzdělávání v této oblasti, protože sociální sítě a internet se neustále vyvíjí, vhodný by byl i nějaký výukový a interaktivní materiál přímo pro děti a mladistvé.

O aktuálnosti tématu svědčí to, že se všichni respondenti setkali s nějakým typem rizika u svých klientů. Jednalo se o kyberšikanu, sexting, závislost na sociálních sítích a problémy v komunikaci, přidávání cizích lidí do přátel, seznamování se na internetu. Respondenti toto téma označují za nejaktuálnější problém naší doby, protože se internet a sociální sítě stávají každodenní součástí našeho života a je proto důležité začít s prevencí už v útlém věku.

Sociální pedagogové nejčastěji k prevenci rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými využívají preventivní programy a metody primární prevence používané na školách. Jako doplněk používají informační nástěnky. Nejčastěji s tímto tématem pracují pomocí rozhovorů, diskuzí a besed, zároveň klientům poskytují informační servis, aby měli dostatek informací a mohli se sami rozhodnout, jak se zachovávají. V případě již vzniklého problému poskytují klientům poradenství, jak je možné situaci řešit. Dále využívají Facebook služby, kam přidávají příspěvky týkající se bezpečného používání internetu, nebo kde si klienti mohou ověřit pravdivost informací.

I když z výzkumného šetření vyplývá, že se sociální pedagogové prevenci těchto rizik věnují, jen dva respondenti mají vypracované jasné postupy, jak řešit konkrétní situace. I proto by sociální pedagogové uvítali metodický manuál, kde by bylo jasné definováno, jak s tímto tématem lépe pracovat.

Sociální pedagogové vnímají, že je s prevencí nutné začít co nejdříve, protože se s rizikovými jevy internetu mohou setkat už děti v mateřských školách, kdy se poprvé setkávají s moderními technologiemi a internetem. Za ideální by považovali, kdyby se s prevencí začínalo v rodině a rodiče se v této oblasti vzdělávali, případně aby s prevencí začali učitelé nejpozději na prvním stupni základní školy, s čímž souvisí i vzdělávání pedagogů v této oblasti. Dalším nápadem na zlepšení práce v oblasti prevence byl kurz, který by byl sestaven z workshopů a aktivit, které by se daly využít v přímé práci s klienty. Další kurz by mohl být pro pracovníky sociálních služeb i pro

pracovníky školství, kde by se společně potkali, mohlo by dojít k výměně zkušeností a navázání nízkoprahových služeb na oblast školství. Podle oslovených sociálních pedagogů je důležité nebát se o tom s dětmi mluvit, ale zároveň z rizik nedělat strašáky, využít je ke své práci a uvědomit si, že děti jsou experti na sociální sítě, proto si od nich nechat poradit, vysvětlit, proč jsou pro ně sociální sítě důležité. Respondenti by také uvítali interaktivní pomůcky, jako je např. interaktivní online publikace nebo hra pro klienty.

Na základě těchto zjištění bych doporučila další vzdělávání sociálních pedagogů v této problematice, k čemuž může sloužit i tato práce. Dále by bylo dobré zpracovat nějaký podrobný metodický manuál na práci s rizikovými jevy sociálních sítí, kde by byly jasně definované postupy, náměty na zážitkovou formu práce, která je pro děti a mladistvé přínosná především proto, že je to baví a zažijí si to. K tomu může sloužit i metodický manuál a program primární prevence zaměřený na bezpečný internet, který je realizován na školách.

Diplomová práce může být užitečná především pro sociální pedagogy, ale i pro další pomáhající pracovníky nebo lidi, kteří pracují s dětmi a mládeží v jejich volném čase. Přínosnost této práce lze spatřovat v tom, že se ostatní sociální pedagogové, kteří pracují s dětmi a mladistvými v jejich volném čase, mohou inspirovat osvědčenými postupy a zkušenostmi sociálních pedagogů, kteří se účastnili výzkumného šetření, které je součástí této práce.

Zdroje

Knižní zdroje

BARNES, *Models and interpretations: selected essays*. Reprint. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 67-87. ISBN 9780521024938.

BARTOŠ, Jan. Pozitivní a negativní vlivy internetu a sociálních sítí na mládež: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra didaktických technologií, 2012. 70 l. Vedoucí diplomové práce Ing. Zdeněk Píša Ph.D.

BOCAN, M, HOŠKOVÁ, I, MACHALÍK, T. a kol. *Děti v ringu dnešního světa*. Praha: NIDM MŠMT, 2012.

BUREŠ, Lubomír. *Internetové sociální sítě, pohled na jejich využívání především žáky ZŠ a s tím spojená případná rizika: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra technické a informační výchovy, 2010, 69 l. Vedoucí diplomové práce Ing. Martin Dosedla.

DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex : Forma internetové komunikace*. Praha: TRITON s.r.o., 2005. 167 s. ISBN 80-7254-636-8.

HOFERKOVÁ, Stanislava, Petra KALIBOVÁ a Stanislav PELCÁK, ed. *Perspektivy sociální pedagogiky v 21. století: konference pořádaná na počest významného životního jubilea prof. PhDr. Blahoslava Krause, CSc.: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové ve dnech 4. a 5. října 2013*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-407-6.

HRADEČNÁ, Marie. *Vybrané problémy sociální pedagogiky: [skripta]*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-718-4015-7.

KOLESÁROVÁ, Karolína. *Životní styl v informační společnosti*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-119-5.

KOPECKÝ, Kamil. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2007, 98 s. ISBN 978-80-85783-78-0.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Ochrana osobních údajů při on-line komunikaci prostřednictvím profilů na sociálních sítích*. Praha, 2009.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.

KULHÁNKOVÁ, Hana, ČAMEK, Jakub. *Fenomén facebook*. 1. vyd. Kladno: BigOak, 2010, 128 s. ISBN 978-80-904764-0-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0.

MIOVSKÝ, M., et al. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. 1. Vyd. Praha: SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002, 119 s. ISBN 80-731-5012-3.

NEŠPOR, K. *Mediálna a počítačová gramotnosť spolu úzko súvisia. Sociálna prevencia*. 5(1), 2010.

PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální síť*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, 181 s. ISBN 978-80-245-1742-1.

POTMĚŠILOVÁ, Petra. *Sociální pedagogika v teorii a praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3831-3.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

RULF, Ondřej. *Sociální síť a jejich využití v univerzitním prostředí*. Praha, 2013. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vyd. 2., přeprac., V Portálu 1. Praha: Portál, 2004, 390 s. ISBN 80-717-8829-5.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Úvod do vývojové psychologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 69 s. ISBN 978-80-7041-956-4.

STAŠOVÁ, Leona, SLANINOVÁ, Gabriela, JUNOVÁ, Iva. *Nová generace*. Vydání první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 206 stran. ISBN 978-80-7435-567-7.

ŠEBELOVÁ, Kristýna. *Trávení volného času na sociálních sítích žáků základních a středních škol: Bakalářská práce*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2016. 55 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et Mgr. Petra Kalibová.

ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 232 s. ISBN 978-80-244-4227-3.

TROUSIL, Michal, JAŠÍKOVÁ, Veronika. *Úvod do tvorby odborných prací*. Vyd. 2., rozš. Hradec Králové: Gaudemaus [i.e. Gaudeamus], 2015. ISBN 978-80-7435-542-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

VESELÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, 210 s. ISBN 80-719-4864-0.

Internetové zdroje

ASKfm. *Wikipedia* [online]. [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/ASKfm>

Buď v bezpečí. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/1205-2016-12-02-13-36-47>

Co je flaming. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: (c) Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 2010 [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/35/63/lang.czech/>

Co je sexting. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: (c) Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 2010 [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>

Co je to facebook a jak ho používat. *Online poradna.eu* [online]. 2009 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://online-poradna.eu/co-je-to-facebook-a-jak-ho-pouzivat/>

Co je to stalking a cyberstalking. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci., 2017 [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/66-23>

Co je vlastně sexting? *Sexting* [online]. [cit. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://sexting.cz/>

České děti a Facebook 2015. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: (c) Centrum PRVoK PdF, 2008, 2015 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/facebook2015/#page4>

Facebook zavádí nové nástroje v reakci na zákony EU o ochraně osobních údajů. *Česká televize* [online]. 2018, 6.2.2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media/2382607-facebook-zavadi-nove-nastroje-v-reakci-na-zakony-eu-o-ochrane-osobnich-udaju>

Jak tráví dnešní děti volný čas? *Rodina.cz* [online]. WebToDate, 1999, 2015 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek9264.htm>

Jak vznikl Instagram? Od nuly až k Facebooku. *Instagram.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.instagram.cz/jak-vznikl-instagram-od-nuly-az-k-facebooku/362>

Jaké jsou internetové děti 2: Návyky nejmladších uživatelů internetu. *Výzkumník* [online]. Copyright ©, 1996, 2015 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z:

<https://vyzkumnik.seznam.cz/zpravodaj/jake-jsou-internetove-deti-2-navyky-nejmladsich-uzivatelu-internetu>

Kybergrooming. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: (c) Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 2010 [cit. 2015-12-09]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/42/35/lang,czech/>

Kybergrooming. *Nebud' obět'* [online]. [cit. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?cat=kybergrooming>

Na Facebook do 15 let jen se souhlasem rodičů. Vláda schválila návrh zákona o ochraně osobních údajů. *Česká televize* [online]. 2018, 21.3.2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2425909-na-facebook-do-15-let-jen-se-souhlasem-rodicu-vlada-schvalila-navrh-zakona-o>

Prováděcí vyhláška č. 505/2006 zákona O sociálních službách č. 108/2006 Sb. ze dne 15. 11. 2006. In: www.mpsv.cz. © MPSV [online]. [cit: 2018-19-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_505-2006.pdf

Sexting v české republice. *Sexting* [online]. [cit. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://sexting.cz/>

TIP#162: Co si počít s tím Instagramem poté, co si založíte účet? Instagram pro začátečníky!. @365[online]. 2015 [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: <https://365tipu.cz/2015/06/11/tip162-co-si-pocit-s-tim-instagramem-pote-co-si-zalozite-ucet-instagram-pro-zacatecniky/>

ZÁKON Č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, aktuální znění k 1. 10. 2017. In: www.zakonyprolidi.cz. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [online]. [cit: 2018-19-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zdeněk Svěrák obětí trollingu. *E-bezpečí* [online]. Olomouc: Centrum PRVoK PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 [cit. 2017-10-10]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/socialni-sit/782-zdenk-svrak-obti-trollingu>

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Logo Facebook (str. 19)

Obr. č. 2: Logo Instagram (str. 22)

Obr. č. 3: Logo Ask.fm (str. 23)

Obr. č. 4: Logo Twitter (str. 24)

Obr. č. 5: Logo Lidé.cz (str. 25)

Obr. č. 6: Logo Spolužáci.cz (str. 27)

Seznam příloh

Příloha A: Otázky rozhovoru

Příloha A: Otázky rozhovoru

1. Znáte nějaká rizika spojená s používáním sociálních sítí?
2. Můžete je stručně charakterizovat (vysvětlit, co to znamená)?
3. Jak vnímáte důležitost/aktuálnost preventivního působení v oblasti rizik spojených s používáním sociálních sítí dětmi a mladistvými?
4. Setkal se s některými z nich váš klient?
5. Pokud ano, jak jste s tím (s klientem) pracoval?
6. Pracujete nějakými preventivními metodami s riziky spojenými s používáním sociálních sítí s klienty?
7. Pokud ano, jak?
8. Máte ve vašem zařízení nějak definované postupy, jak s těmito jevy pracovat?
9. V čem vám bylo užitečné sociálně pedagogické vzdělání při práci s tímto tématem?
10. Co byste ke své další práci s tímto tématem potřeboval?
11. Máte nějaké nápady na zlepšení práce v oblasti prevence rizik spojených s používáním sociálních sítí u dětí a mladistvých?